

Press Judicata no. 2 2009

Juridiska föreningen Uppsala

tema: världen!

Kan man ge bort en stjärna?

Hitta rätt i världens system

Konsten att bli rik på farligt kaffe

Kreativ och kontroversiell

Livet som utbytesstudent

Med världen som arbetsplats

Du som läst minst sex terminer juridik – se hit!

Varje sommar tar Vinge emot cirka 20 stycken sommarnotarier till våra kontor i Stockholm, Göteborg och Malmö/Helsingborg. Vill du bli en av dem?

Anställningsperioden är mellan sex och tio veckor under juni, juli och augusti. Sommarnotarieprogrammet ger en ovärderlig inblick i hur det är att arbeta som ung biträdande jurist under ledning av mer erfarna jurister. Du får också chans att lära känna Vinge som byrå och personerna som arbetar här. Arbetet varvas med såväl utbildning som sociala aktiviteter och du kommer att ha en egen fadder som ger dig stöd och feedback.

Skicka din ansökan senast den 28 februari 2009!

Märk kuvertet/mailet "Sommarnotarie"

Din ansökan, med ett personligt brev, CV, gymnasie- och universitetsbetyg samt andra eventuella intyg skickas till:

Petra W Hovstadius

Advokatfirman Vinge KB
Box 1703
111 87 Stockholm

petra.hovstadius@vinge.se
Tel. 08-614 33 56

Lisa Birath

Advokatfirman Vinge KB
Box 11025
404 21 Göteborg

lisa.birath@vinge.se
Tel. 031-722 36 52

Maria Andersson

Advokatfirman Vinge KB
Box 4255
203 13 Malmö

maria.andersson@vinge.se
Tel. 040-664 55 74

STOCKHOLM GÖTEBORG MALMÖ HELSINGBORG LONDON BRYSSEL HONG KONG SHANGHAI

en juridisk safari

Medarbetare i detta nummer:

Jo-Anna Nordström, T8/T9
Sandra Lundin, T6
Emil Norberg, T6
Nils Edvall, T8
Andrea Rahmström T6
Ismael Ranj Bafri III T6
Johan Sundkvist T7
Rikard Samuelsson T4
Torbern Werner T4
Ingrid Flodérus T8
Nils Larsson T2
Markus Jähkopson T2
Eddie Exelin T6

PJ, Press Judicata, är ett medlemsorgan för Juridiska Föreningen i Uppsala. De åsikter som förs fram i tidningen återspeglar inte nödvändigtvis föreningens.

Besöksadress
Övre Slottsgatan 3
753 11 Uppsala

Telefon
018-71 01 60

E-post
redaktion@jf-uppsala.se

Chefredaktör
Jo-Anna Nordström, T8/T9

Biträdande redaktör
Sandra Lundin, T6

Ansvarig utgivare
Sandra Lundin, T6

Layout
Emil Norberg, T6

Skribenter
Andrea Rahmström, T6
Ismael Ranj Bafri III, T6
Nils Edvall, T8
Johan Sundkvist, T7
Rikard Samuelsson, T4
Torbern Werner, T4
Ingrid Flodérus, T8
Nils Larsson, T2
Markus Jähkopson, T2
Eddie Exelin, T6

Tryck
Exakta, Hässleholm AB

Chefredaktör
Jo-Anna Nordström, T8/T9

40 sidor. Så tjockt är det här numret. Det är en milstolpe för Press Judicata. Från 28 och 32 till 36 och nu 40 sidor på mindre än ett år. Med storlek och kvalitet väser även anseende. Knappt en dag tog det för Sveriges enda domare i Europadomstolen, Elisabeth Fura Sandström, att svara på förfrågan om att skriva ett brev till Press Judicatas läsare. "Ger det mest professionella intrycket av alla studenttidningar vi annonserar i" skrev en av föreningens samarbetspartners om tidningens nya lay-out. Det värmer som vårsolen.

Globaliseringen är ett ekonomiskt, socialt och rättsligt fenomen, en utbredning och förening av olika handlingsätt, regelsystem, kulturer, varor och tjänster, som det förefaller nästan omöjligt att inte beröras av. Ändå skymtar uppfattningen att andra rättssystem och regler än de som styrs av Sverige är som ett smörgåsbord, som man kan välja det man gillar bäst av, i den juridiska debatten förvånansvärt ofta.

Ibland är undertonen att det är statssuveräniteten som ger rätt att välja innehållet på den rättsliga tallriken, andra gånger förklaras att många av de regler och beslut som fattas utanför Sverige inte kan tillerkännas den styrka eller legitimitet som gör att de kan behandlas som rättskällor fullt likvärdiga de nationella. Båda grunderna kan bemötas med goda motargument. Men det är kanske inte en fråga om styrkan av olika argument, utan om den grundinställning som argumenten avslöjar. Sker den rättsliga internationaliseringen genom förfaranden som saknar tilltro?

De flesta internationella regler och system är resultatet av kompromisser, får vi lära oss. Världens nationer samlas i olika sammanslutningar för att lösa problem och konflikter. Inledningsvis gäller det för länderna att slå fast var de står, öka chansen för att deras intressen får styra utfallet. Därefter vidtar förhandlingar. Lyckade förhandlingar slutar i kompromisser som är bra eller i alla fall acceptabla. Mindre lyckade förhandlingar slutar med att förhandlingarna bryter samman eller att den kompromiss som nås är resultatet av att hälften framhårdar i sina krav och den andra hälften lagt ner sina helt. Att kalla en sådan kompromiss för regler eller beslut som världssamfundet står bakom och som ger uttryck för en gemensam, internationell rättsuppfattning är svårt. Ett poäng till kritikerna.

För att demokrati och mänskliga rättigheter, ekonomisk utveckling och fredlig konfliktlösning ska bli globala realiteter måste förändringar först ske vid förhandlingsborden där reglerna börjar skrivas. När de förhandlande parterna är världens nationer och förhandlingsfrågorna berör livet för alla människor är det helt enkelt inte gott nog att bara ha fullkomlig seger eller förlust som alternativ. Lösningen på världens problem kommer aldrig att bli gratis. Men idag förefaller synsättet på formen och alternativen för problemlösningen kosta mer i bristande respekt och nonchalans än vad vilket ytterligare alternativ som helst skulle göra.

Även om man lägger de internationella regelverken åt sidan är den juridiska miljön långt ifrån en rent nationell upplevelse. De flesta jurister vinner nya arbetsuppgifter, synsätt och kunskaper om hur nya fenomen kan inordnas i våra befintliga juridiska strukturer som en följd av möten med andra rättssystem och rättskulturer. Det här numret av Press Judicata har vi ägnat åt att berätta om dessa möten. Bör svenska jurister frukta de amerikanska, de mest processbenägna juristerna i världen? Hur hanterar man juridiskt de religiösa förbud som finns i religionsbaserade rättssystem? Vad sägs det om oss svenska jurister utomlands? Några reflektioner i anledning av den frågeställningen får vi i det här numret direkt från utlandet, från en av våra skribenter i Frankrike, som samtidigt passar på att avslöja allt som är värt att veta om livet som utbytesstudent. Ibland stöter man på påståenden som tycks så uppseendeväckande att de knappt kan vara sanna. Ett sådant är det om att månen kan köpas, del för del, för ett par hundralappar styck. Är det en rymdrättslig myt eller en riktigt bra affärsidé? Bilda dig en uppfattning efter att ha läst det här numret.

Så, måste du efter de sex obligatoriska terminerna på grundutbildningen ta hänsyn till något annat än den svenska lagsamlingen? Ja. I allra högsta grad.

Chefredaktören

Här låter vi dig växa till något riktigt värdefullt!

Från vänster: Olle Waltari, Carin Bergman, Kim Fors,
Mikael Klang, Ebba Werkell och Mårten Willamo.

Kom och väx med oss. Vi är en affärsjuridisk byrå där du blir värdefull från dag ett. Och vi vill se dig utvecklas. Därför kommer vi att ge dig mycket näring i en miljö där vi uppmunt-
rar nytänkande och nyskapande. Vi ska inte sticka under stol
med att vi kommer att ställa höga krav på dig, men vi ger också
mycket tillbaka i form av fortbildning inom vårt utbildnings-
program och en kultur där du får vara med att påverka och där
det finns utrymme att växa.

Du har säkert redan förstått att Roschier inte riktigt är som
andra affärsjuridiska byråer. Vi förlitar oss inte det som en gång
har varit utan utmanar gamla tankebanor. Våra klienter ställer

höga krav och tillhör toppen av näringslivet. Och vi hanterar de
mest komplexa uppdragen. Då går det helt enkelt inte att tänka
som man alltid har gjort. I stället handlar det om att fortsätta
att utvecklas.

På bilden ser du några av dina framtida kollegor som redan
har börjat växa hos oss. Nu söker vi både jurister med några års
erfarenhet och dig som är nytexaminerad.

Besök www.roschierrecruitment.se för att skicka in en
ansökan eller få mer information. Välkommen upp!

Roschier – Värdefull affärsjuridik

Huvudsamarbetspartners:

Linklaters
VINGE

Gernandt & Danielsson

Medsamarbetspartners:

WHITE & CASE

**MANNHEIMER
SWARTLING
ROSCHIER**

Innehållsförteckning:

Ledare	s 3
Innehållsförteckning	s 5
Debatt	s 6
Klassikern	s 7
Juridiska nyheter	s 8

TEMA VÄRLDEN:

Kan man ge bort en stjärna?	s 10
Hitta rätt i världens system	s 12
Konsten att bli rik på farligt kaffe	s 16
Kreativ och kontroversiell	s 20
Livet som utbytesstudent	s 21
Den internationella arenan: ett laglöst land?	s 26
Med världen som arbetsplats	s 28
Utan gränser	s 30

Tekniken blir måltavla i rättspolitisk kamp	s 32
Besök i verkligheten: Jusek	s 34
Bland Maat och Mjöd	s 36
Månadens brev: Elisabet Fura-Sandström	s 38
Ordförandespalten	s 39

debatt

- lika för alla, eller?

Diskrimineringsbyrån

DU är en av ca 20 antidiskrimineringsverksambeter i Sverige. Antidiskrimineringsverksambeterna drivs av ideella organisationer med medel från Ungdomsstyrelsen. Huvudman för DU är Uppsala Föreningsråd. DU arbetar med samtliga diskrimineringsgrunder och svensk diskrimineringslagstiftning. Arbetet är dels förebyggande, med information och utbildning, dels direkt i form av råd, stöd och medling i individärenden. Den nya diskrimineringslagen omfattar 7 diskrimineringsgrunder: Etnicitet, funktionshinder, kön, könsidentitet/-uttryck, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning, ålder.

enkel beskriver som ett skydd för den som i sin självbild eller i sitt uttryckssätt bryter mot normen för hur en man eller kvinna förväntas se ut eller vara. Lagen omfattar även flera nya områden, vilket är välkommet enligt dem som arbetar på DU. - Det har varit frustrerande att konstatera att människor som har blivit illa behandlade av exempelvis polis eller rättsväsende inte kan få den upprättelse de förtjänar, eftersom de i lagens mening faktiskt inte har blivit utsatta för diskriminering, berättar Lina Johansson. Den nya lagen ger ett bättre skydd till inhyrd personal och omfattar nu även kontakter med offentligt anställda, vilket innebär att även fall som dessa nu skyddas av diskrimineringsförbudet. Nytt är även att diskrimineringsförbudet nu omfattar allmänna sammankomster och offentliga tillställningar, värnplikt och civilplikt samt när en privat person erbjuder en tjänst eller vara till allmänheten. Det

Den 1 januari 2009 trädde den nya diskrimineringslagen i kraft, sju lagar blev en, fem grunder blev sju och fyra ombudsmän mot diskriminering blev en. Den tidigare regleringen ansågs helt enkelt inte vara tillräckligt långtgående och lagstiftningen var full av luckor. Bland annat låg Sverige efter med införandet av ålder som diskrimineringsgrund, något som enligt EG-direktivet skulle ha skett senast i december 2006.

De två nya skyddade diskrimineringsgrunderna är ålder och könsöverskridande identitet eller uttryck. Ålder avser uppnådd levnadslängd, det vill säga såväl gammal som ung, och gäller tills vidare endast inom arbetsliv och utbildning. Könsöverskridande identitet eller uttryck kan

sista innebär till exempel att handel på den populära sajten tradera nu omfattas, likaså det ärende hos DU där säljaren uppgav att hunden inte tyckte om invandrare och avbläste köpet.

Även om DU är positiv till många delar i den nya lagen så är den långt ifrån perfekt. Ett av syftena med lagen var att komma ifrån den hierarki som funnits bland diskrimineringsgrunderna. Det fanns till exempel inget skydd mot diskriminering på grund av kön eller funktionshinder inom hälso- och sjukvården, vilket nu åtgärdats. Begränsningen av förbudet mot åldersdiskriminering och utformningen kring kravet på aktiva åtgärder resulterar ändå i att det kvarstår en hierarkisk uppdelning. De krav som ställs på arbetsgivare och utbildningsanordnare att genom aktiva åtgärder förebygga diskriminering och trakasserier gäller inte alla diskrimineringsgrunder. De nya grunderna saknas helt i detta arbete och inom arbetslivet har inte funktionshinder och sexuell läggning inkluderats. En annan stor brist i den nya lagen är uteslutandet av kravet på tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Detta försämrar individens möjligheter att aktivt delta i samhället och är ett stort problem i en modern demokrati. Att det är en mänsklig rättighet att inte bli diskriminerad är det många som glömmer bort när diskussionerna i media stannar på ytliga nivåer om vem som är mest kränkt, menar Lina Gidlund, verksamhetsansvarig på DU. På DU möter vi två parter som är kränkta, den som upplever sig diskriminerad och den som anges ha diskriminerat. Det viktiga är då att få fram vad som faktiskt har hänt och att rätt blir rätt, ingen vinner i längden på diskriminering.

En person som fått göra en djupdykning i den nya diskrimineringslagen är Lina Johansson, som under hösten gjort sin praktik på Diskrimineringsbyrån Uppsala (DU). Juristpraktikanter har tagits emot sedan hösten 2006 och erbjuds ett varierat arbete där det inte bara är kunskap i diskrimineringslagstiftningen som efterfrågas. Lina Johansson har under sin praktik berett ärenden, mött klienter och suttit med vid förhandling. Utöver detta har hon även arbetat med ett utbildningsmaterial kring den nya lagen.

klassikern

- den bastubadande sulfitoperatören

AD 1978 nr 89 hör onekligen till ett av arbetsrättens mest centrala och minnesvärda rättsfall. Målet handlade om Mats som arbetade som sulfitoperatör vid Ortvikens pappersbruk. På kvällen den 21 september 1977 hade han gått på middagsskiftet. Denna kväll skulle han dessutom ensam övervaka syraberedningen i anläggningen. Mats hade varit anställd vid pappersbruket i ett år och hade efter en företagsintern utbildning blivit placerad som operatör vid syraberedningsanläggningen.

Driftsingenjören Blixt, som egentligen skulle ha gått hem vid femtiden, stannade kvar en timme på grund av Mats bristande rutin. När Blixt lämnade arbetsplatsen en timme senare var allt i sin ordning enligt hans egen utsago. Blixt återvände emellertid till bruket någon timme senare sedan han börjat oroa sig över vad som hände på arbetsplatsen och fann till sin förskräckelse att anläggningen var lämnad utan tillsyn. Mats hade nämligen under pågående arbetstid gått till personalutrymmena och tagit sig ett bastubad. Blixt ansåg att Mats därmed hade gjort sig skyldig till en allvarlig överträdelse av säkerhetsföreskrifterna och anmälde därför händelsen till personalavdelningen. Den 2 januari 1978 omplacerades Mats till pappersbrukets renseri, där brukets inkommande virke togs emot. Omplaceringen innebar att Mats fick se sig utföra okvalificerade arbetsuppgifter till väsentligt lägre lön. Dessutom förändrades hans arbetstider.

Omplaceringen av Mats gav upphov till en arbetstvist mellan å ena sidan Svenska Pappersindustriarbetarförbundet, där Mats var medlem, och å andra sidan Svenska Cellulosa Aktiebolaget (SCA) i egenskap av arbetsgivare, samt Sveriges Skogsindustrieförbund, som SCA var anslutet till. Den huvudsakliga tvistefrågan var om SCA handlat i strid mot lag eller avtal på grund av omplaceringen. Denna fråga skulle ge upphov till den så kallade bastubadarprincipen som kan sägas vara ett resultat av Arbetsdomstolens (AD) mer kreativa rättsskapande verksamhet. Det var nämligen så att AD i målet uppfann en rättsregel som kom att innebära en begränsning i arbetsgivarens annars vidsträckt omplaceringsrätt.

Efter att ha avvisat tanken på att omplaceringen kunde ses som en uppsägning gick domstolen in närmare på följden av det inträffade och bedömde frågan om åtgärden kunde anses strida mot 62 § medbestäm-

mandelagen, som uppställer ett förbud mot omplacering om det kan antas omplaceringen hade företagits i bestraffningssyfte. AD konstaterade att så inte var fallet – det kunde inte visas att Mats omplaceras av andra skäl än att han brutit mot säkerhetsföreskrifterna. Därefter tog då AD upp huvudfrågan i målet, som var om omplaceringen kunde anses ha stått i strid med någon generell begränsning av omplaceringsrätten. Domstolen kunde omedelbart konstatera att frågan knappt berörts tidigare och att rättsläget därför inte var låst, men att huvudregeln måste anses vara att arbetsgivaren har rätt att omplacera arbetstagare – den rätten låg inom arbetsgivarens ensidiga bestämmanderätt över arbetets ledning och fördelning. Domstolen slog sedan fast sin nya rättsregel, som huvudsakligen innebär att, om en omplacering sker av personliga skäl och denna omplacering får särskilt ingripande verkningar, så måste arbetsgivaren visa godtagbara skäl för omplaceringen.

Efter att ha granskat bevisningen i målet kunde AD konstatera att anläggningen visserligen hade krävt särskild tillsyn under den tid Mats hade gått och badat bastu, men att han inte blivit tillräckligt instruerad om de eventuella riskerna. Mats hade därför inte åsidosatt sin övervakningsskyldighet. Bastubadandet kunde närmast ses som en ordningsföreseelse enligt domstolens mening och arbetsgivaren kunde därför inte anses ha haft godtagbara skäl till omplaceringen. Att omplacera Mats till renseriet skulle enligt domstolen ses som ett brott mot kollektivavtalet - den nya rättsregeln gavs karaktären av en tyst klausul och därmed utdömdes skadestånd på 4 000 kr till Mats. Dessutom fick han ersättning för löneförlusten under omplaceringstiden.

Vad hände sedan med Mats? Rättsfallen förtäljer som bekant inte slutet, men i en tidskrift senare stod det att finna att Mats återfick sitt arbete två dagar efter att domstolen meddelat domen. Hans arbetskamrater kunde se honom triumfatoriskt gå från renseriet åter in i sulfitfabriken. Efter att ha arbetat vid bruket i ytterligare sex år, inledde han studier vid Stockholms universitet och skolade om sig till, intressant nog, jurist. Domen i AD hade uppenbarligen inspirerat honom att söka ett arbete inom juridikens värld. Det skulle inte förvåna om han dessutom specialiserat sig inom arbetsrätten. Det förtäljer dock inte historien.

juridiska nyheter

Press Judicata har fått äran att i det här numret publicera ett blogginlägg om Pirate Bay målet, signerat skribenten Johan Sundkvist, som refererats som nätets bästa sammanfattning av målet. Var så goda.

Striden mot fildelningen är redan förlorad

Måndagen den 16 februari inleddes så rättegången mot personerna bakom fildelningssidan The Pirate Bay vid Stockholms tingsrätt. Personerna har åtalats för medhjälp till upphovsrättsintrång och riskerar dessutom att få betala ett skadeståndsanspråk på omkring 115 miljoner kronor.

Målet är såväl politiskt som juridiskt intressant. Fildelningsdebatten har alltså varit aktuell sedan polisens tillslag mot The Pirate Bay i maj 2006. Röster har höjts för en legalisering av icke-kommersiell fildelning, medan intresseorganisationer för musik-, film och förlagsbranschen har propagerat för ökade befogenheter för att komma åt den illegala fildelningen. Och lagstiftaren synes gå industrin till mötes, då riksdagen i slutet av februari antog den så kallade IPRED-lagen.

The Pirate Bay-rättegången illustrerar onekligen konflikten mellan det nya och det gamla; framtidens mediedistribution möter skyddet för upphovsrätten. Ny teknik möter juridik. Åklagaren menar att personerna bakom The Pirate Bay genom att låta användare lägga upp torrentfiler som länkar till upphovsrättsskyddat material och samtidigt tjänat pengar från reklamintäkter gjort sig skyldiga till medhjälp till upphovsrättsintrång.

Försvaret hävdar å sin sida att The Pirate Bay istället kan liknas vid en sökmotor, såsom Google, som också länkar upphovsrättsskyddat material. Alternativt ska The Pirate Bay anses utgöra en tjänsteleverantör och således vara fri från ansvar. Vidare tillbakavisar försvaret påståendena om att personerna skulle ha tjänat stora summor på sidan.

Juridiskt är målet i många avseenden intressant. Medverkansansvar förutsätter ett främjande av huvudbrottet, det vill säga upphovsrättsintrånget som begåtts av de personer som fildelat det upphovsrättsskyddade materialet som är aktuellt i målet. Men var ligger det konkreta främjandet? Enligt min mening kan knappast ett uppläggande av en hemsida som sedan användarna nyttjar för att sprida otillåtet material utgöra ett främjande som medför straffrättsligt ansvar. Det finns inget på sidan som kan tolkas som en uppmuntran, än mindre en uppmaning, att begå upphovsrättsintrång.

Främjandet måste dessutom avse det specifika upphovsrättsintrång som åklagaren gör gällande i målet. Troligtvis har de åtalade haft kännedom om att sidan används för att distribuera otillåtet material, men har de haft kännedom om just de specifika nedladdningarna som åtalet avser? Och även om åklagaren kan bevisa att de åtalade haft kännedom om de specifika nedladdningarna, vilket förefaller osannolikt, måste han därutöver bevisa att de hade uppsåt till såväl upphovsrättsintrången som till främjandet av dem.

Försvarets invändning om att The Pirate Bay ska anses utgöra en tjänsteleverantör enligt lagen om elektronisk handel är också intressant. Om The Pirate Bay anses utgöra en tjänsteleverantör föranleder det nämligen ansvarsfrihet enligt lagens 16 §. Jämförelsen med Google är i

sammanhanget knappast långsökt. För visst är det så att såväl Google som The Pirate Bay kan anses länka upphovsrättskyddat material. Och även om The Pirate Bay enligt tingsrättens mening inte kan jämföras med Google kommer det ofrånkomligen leda till problematiska gränsdragningsproblem.

Även de skyhöga skadeståndsanspråken är intressanta. Utgångspunkten enligt skadeståndsrättsliga principer är att skadestånden måste stå i relation till skadan. Men hur beräknas skadan för rättighetsinnehavarna? Enligt målsägandes ombud har beräkningen grundats på antalet registrerade nedladdningar som sedan multipliceras med vad det aktuella verket skulle kosta att köpa. Siffrorna på sidan kan emellertid vara felaktiga. Och att likställa en nedladdning med ett uteblivet köp förefaller enligt min mening något befängt. Kan dessutom målsägandena visa att försäljningen av de aktuella verken *de facto* minskat på grund av nedladdningen? Försvarets expert tillika professor vid KTH, Roger Wallis, menar att det saknas en korrelation mellan minskade skivintäkter och fildelning, medan målsägandenas vittnen i form av skivbolagsdirektörer menar att en korrelation visst finns.

Mårten Schultz, juris doktor vid Stockholms universitet, har vidare kritiserat att skadeståndstalan kumuleras med brottmålet såsom skett här. Han menar att det är ett uppenbart systemfel i vår processrätt och att det riskerar få till följd att de skadeståndsrättsliga aspekterna inte får tillräcklig belysning. Dessutom finns det en risk för att skadeståndsprövning på ett olämpligt sätt binds till den straffrättsliga bedömningen, menar han. Jag kan inte annat än instämma.

Men oavsett utgången av The Pirate Bay-rättegången och alldeles oavsett att den så kallade IPRED-lagen träder i kraft i april är striden mot fildelningen redan förlorad. Vinner åtalet bifall har skiv- och filmbolagen vunnit en seger. Åtminstone en temporär sådan. Men fildelningen är här för att stanna. Framtidens mediadistribution kommer att ske via Internet. Det film- och skivbolagen emellertid inte insett är att morgondagen redan är här.

Och trots att rättighetsinnehavarna i och med IPRED-lagen kommer att ha möjlighet att gå till domstol för att få ut personuppgifter bakom IP-adresser som sannolikt används för att begå upphovsrättsintrång kommer allt fler internetanvändare att välja att kryptera sin trafik. Mot de som väljer att anonymisera sin trafik skulle lagen bli verkningslös samma dag som den träder i kraft.

Skiv- och filmbolagen måste således inse att striden mot fildelningen redan är förlorad. Tekniken kommer inte att försvinna. Det enda alternativet är att utveckla bra och konkurrenskraftiga legala alternativ. I det avseendet bör fildelningen utgöra ett incitament, inte ett hinder för en sådan utveckling. Under tiden möter gårdagen framtiden i de rättsliga instanserna i Sverige.

Förhandlingarna i Stockholms tingsrätt avslutades den 3 mars och domstolen väntas meddela dom den 17 april.

Åsikterna framförda i artikeln är mina egna och kan inte tillskrivas tidningen eller Juridiska föreningen.

Johan Sundkvist T7

kan man ge

– och andra rymdrättsliga frågor värda att fundera över

Rymdrätt är ett relativt nytt fenomen inom folkrätten. Men tankarna på ett rymdrättsligt samarbete tog faktiskt sin början redan när Ryssland sände upp sin första satellit Sputnik för 52 år sedan. Några år senare, 1961, blev amerikanen Yuri Gagarin den första människan att besöka den yttre rymden. Han skulle sannerligen bli ihågkommen för sina insatser för mänskligheten. USA och Sovjet tävlade redan om att vara först med det mesta i den yttre rymden. I spåren av denna kapplöpning började det bli hög tid att besluta om vem som skulle få göra vad i rymden och hur ansvaret för eventuella skador skulle fördelas. Redan ett år senare ingicks det allra första rymdavtalet mellan just Sovjet och USA. Idag finns ett antal konventioner, fördrag och resolutioner som reglerar rymdrätten, men många frågor är obesvarade eller oklara. Med denna artikel avses att göra ett försök att dra alla rymdrättsligt nollade studenter en liten bit på väg upp ur de svarta hålen.

Så, vad får rymden användas till?

I 1967 års rymdfördrag fastslås att den yttre rymden fritt får utforskas och utnyttjas samt att vetenskaplig forskning fritt får bedrivas där. Yttre rymden får endast användas för fredliga mål och det är således inte tillåtet att utplacera militärbaser eller vapen. Skulle en astronaut olyckslanda på en annan stats territorium på jordytan finns en allmän skyldighet för staterna att bistå denna.

Månen är till salu...

Idag är det möjligt att för föga 350 kr köpa en bit av månen, eller en tomt som man uttrycker det, och få ett ägarbevis. Är detta juridiskt möjligt? Det oförglömliga året 1969 uttalade amerikanaren Neil Armstrong "that's one small step for man, one giant leap for mankind" när han officiellt blev den första människan att landa på månen, men redan innan detta diskuterades månens rättsliga status. Enligt rymdfördraget kan den yttre rymden ingripet dess himlakroppar inte ägas av

någon stat. Även i 1979-års månavtal finns ett preciserat förbud mot besittningstagande av månens landyta och resurser. Man brukar prata om en "province of all mankind", en gemensam äganderätt till månen som utövas av samtliga stater. Månavtalet och hela folkrätten riktar sig till staterna. Frågan är om den i förlängningen även binder privaträttsliga subjekt? Månförsäljarna förespråkar att den inte gör det, utan att det här finns en lucka i konventionen som kan utnyttjas. Mycket talar dock för att folkrätten utvecklas i en riktning där den i allt större utsträckning kommer att vara bindande även för individer.

Kan man ge bort en stjärna?

Även på stjärnområdet finns försäljare som är av uppfattningen att himlakroppar kan säljas till individer. Frågan om privata subjekts bundenhet av folkrättsliga konventioner är aktuell även här. Det har förts mycket diskussioner om man i konventionerna borde inkludera någon form av stadgande om att även individer ska vara bundna av det som avtalats i konventionerna. Frågan har ännu inte ställts på sin spets och det kan dröja innan den får sig ett svar. En annan kul fråga man kan ställa sig är hur man kan vara så säker på att vara ensam ägare och ensam döpare av en stjärna? Det framstår inte som särskilt förvånande att en stjärna skulle ha flera ägare och flera namn, i vart fall om vi rör oss utanför Sverige. Det skulle kunna betyda att lilla Pelles fina stjärna kallas något helt groteskt på andra sidan jordklotet.

Inte ens där uppe kan vi undgå ansvar...

Enligt rymdfördraget blir en stat ansvarig för sina aktiviteter i rymden om dessa skadar jorden, lufrummet eller yttre rymden och dess himlakroppar. Frågan om staters skyldighet gentemot andra stater regleras mer ingående i 1972-års ansvarskonvention. Den stat som sänder ut ett rymdföremål kan bli skadeståndsskyldig om detta föremål orsakar skada på annan stats jordyta eller luftfartyg. Förlust av liv eller kroppss-

bort en stjärna?

kada samt förlust eller skada på egendom som till hör stat, juridisk eller fysisk person kan bli aktuell. Det är upp till den skadelidande att visa att den utsändande staten varit vårdslös.

One small step... will be followed by many more

På stater kan bedriva verksamhet i rymden på grund av de stora kostnader sådana aktiviteter medför. Det kan dock bara vara en tidsfråga innan fler stater och till och med privatpersoner börjar röra sig i de yttre kretsarna. Faktum är att det redan idag finns privatfinansierade projekt i rymden. Då kan det finnas behov av att reglera ett stort antal frågor. Man kan tänka sig ett stort uppsving för IP-rätten när vi ska börja komma överens med individer på andra planeter. Men, än så länge kan vi nog ta det ganska lugnt, luta oss tillbaka och köpa oss en stjärna döpt i vårt eget namn.

Andrea Rahmström, T6

hitta rätt i världens

Civil law bygger vidare på den rätt som utvecklades i Romarriket under dess storhetstid. Den har senare formats av revolutioner och politiska såväl som filosofiska strömningar (exempelvis naturrätten och upplysningstidens ideal). En tanke som växte sig stark inom civil law var att sammanställa rättsregler i form av skriven lagstiftning. I början av 1800-talet lanserades Frankrikes fem civilrättskoder (Code Napoléon). De var starkt influerade av den franska revolutionens idéer och kom att stå förebild för kodifieringen av civilrätt i många andra länder med civil law. Länder som idag räknas tillhöra denna rättsfamilj är bland andra Tyskland och Frankrike.

Karakteristiskt för civil law är att rättsreglerna är abstrakta och generella till sin karaktär. Lagstiftaren utformar reglerna. Juristernas roll är att tolka dessa rättsregler. Med olika tolkningsmetoder, ofta med hjälp av förarbeten, ska domarna tillämpa reglerna efter lagstiftarens intention.

De rättssystem som finns i Sverige och övriga Norden har vållat en del huvudbry att kategorisera. De flesta rättsvetare placerar nordisk rätt inom den germanska civil law-familjen, men som en egen gren eftersom nordisk rätt inte influerats av den romerska rätten i den grad som länderna på kontinenten. Exempelvis införde Sverige inte en civillag av modell Napoleon, som många andra länder i Europa. Sedvanan anses även ha en speciellt framskjuten roll i nordisk rätt.

Inom den gren av rättsvetenskapen som kallas komparativ rätt sysselsätter man sig med att jämföra olika rättssystem. Vilka skillnader och likheter finns? Vilka historiska faktorer har varit drivande i utformningen av systemet, hur arbetar domarna, hur utbildas juristerna, hur viktig är praxis?

I denna artikel kommer en utblick göras från svensk rättsordning för att istället ta en närmare titt på andra länders rättssystem. Hur ser det ut bortom Jordabalk och Regeringsform, bortom Ekelöf och NJA-fall?

Ett rättssystem består av de olika rättsregler som gäller i ett land eller område. Hit hör skriven lag, sedvanerätt, doktrin och praxis. Genom att isolera olika delar av systemen, exempelvis rättskällornas hierarki, eller hur normprövningen går till, kan man peka på viktiga skillnader men också på likheter. I en värld med ökat juridiskt samarbete på det internationella planet, exempelvis EU och tillnärmningen av medlemsstaternas lagstiftning eller FN-samarbetet, ökar behovet av kunskap om olika rättssystem.

Det brukar sägas att det finns tre större rättssystem i världen idag: Civil law, common law och religiösa rättssystem. Utöver dessa finns olika blandsystem med inslag av flera rättssystem, och även system som står lite vid sidan om (exempelvis den socialistiska rätt som utövades i Sovjetunionen).

system

Vilhelm Erövrarens vinst vid slaget vid Hastings 1066 brukar sättas som en startpunkt för en rättsutveckling som startade i Storbritannien och kom att forma en annan stor rättsfamilj, nämligen common law. Medan den stora kodifieringsvågen i kontinentaleuropa under 1800-talet sökte efter att systematisera rättsreglerna efter logiska strukturer, växte common law fram som komplicerade procedurregler anpassade efter konkreta fall. Och medan civil law i hög grad influerats av revolutioner och filosofiska idéer var upprinnelsen till common law ett politiskt projekt för att ena makten och koncentrera den hos kungen.

Common law spreds senare över världen, främst i engelska kolonier. Det kanske mest kända exemplet är USA. Att common law skulle införas där var dock inte en självklarhet. Många av nybyggarna ville frigöra sig från det engelska arvet, och dessutom var livsvillkoren helt andra i kolonierna. I och med självständigheten 1776 och den amerikanska konstitutionen 1787 stod det en gång för alla klart att USA:s common law var ett fristående rättssystem med egna särdrag. USA:s konstitution är en av världens äldsta skrivna. Sedan tillkomsten har 27 tillägg (amendments) tillkommit. Amerikanska jurister refererar till konstitutionen i sitt dagliga arbete. Den har en mer praktisk roll i rätten än våra svenska grundlagar. Ytterligare ett särdrag med USA är att det är en federalstat. Likt andra federationer, exempelvis Tyskland

och Ryssland, existerar här två parallella rättssystem; ett på federal nivå och ett på delstatlig nivå. Samspelet och maktfördelningen mellan federationen och delstaterna är något som utmärker dessa system.

Inom common law finns något som kallas "stare decisis"-principen. Den innebär att domarna skapar nya rättsregler genom sina avgöranden och att prejudikaten är bindande. Istället för tolkning är juristernas roll att jämföra omständigheterna i ett rättsfall med omständigheterna i tidigare domstolsavgöranden för att avgöra om samma princip kan tillämpas. På detta vis har praxis haft en betydelsefull roll i skapandet av rätten, och därför kallas den ibland "judge made law". Idag har så kallad statutory law, det vill säga skriven lag, fått en allt större roll. Men fortfarande har Storbritannien ingen skriven grundlag!

Det dras en skiljelinje inom civil law mellan offentlig rätt och civilrätt. Olika regelverk gäller och olika domstolar löser uppkomna juridiska frågor. Denna indelning lärs ut redan under första terminen på juristprogrammet i Uppsala. Ett motiv till uppdelningen i offentlig - och civilrätt är relationen mellan stat och individ, där individen är svagare och har behov av ett skyddande regelverk. Inom common law görs inte denna distinktion. Istället är tanken ett och samma regelverk ska användas för att uppnå bästa skydd.

I Sovjets socialistiska rättssystem existerade – föga förvånande – ingen civilrätt. Lenin klargjorde att inom det ekonomiska området hörde *allt* från det offentliga. Därför skulle det inte längre finnas någon civilrätt.

De socialistiska rättssystemen var överhuvudtaget tämligen olika såväl civil law som common law. Visserligen behölls många begrepp såsom kontrakt, doktrin och lag, men i praktiken betydde de något helt annat än vad vi i västvärlden föreställer oss. På en ofri marknad fanns ingen avtalsfrihet och kontraktsbegreppet förlorade sin ursprungliga betydelse. "Doktrinen" hade en betydande roll men den var inte skapad av fristående forskare utan politiska manifest av herrar som Marx, Engels och Lenin. Istället för maktodelningsprincipen rådde maktkoncentrering. Domstolen lydde under kommunistpartiet och målet med domstolsverksamheten var främst att säkerställa partipolitiken. På längre sikt var målet att helt avskaffa rätten. När det kommunistiska samhället väl uppnåtts skulle inga lagar längre behövas.

Religiösa rättssystem brukar vara en annan kategori som tas upp inom komparativ rätt. Hit räknas bland annat den stora grupp muslimska länder, vilka i varierande grad baserar sitt rättssystem på islam. I Marocko tillämpas en blandning av muslimsk rätt, västerländsk rätt och gamla sedvanor. Exempel på islamistiska stater där Sharia (som betyder ungefär "Vägen") tillämpas exklusivt är Iran och Sudan. Koranen och dess tolkningar är den viktigaste rättskällan. I ett renodlat religiöst rättssystem görs ingen åtskillnad mellan moral och rätt. Något som är förbjudet enligt religionen är förbjudet även juridiskt.

En specialitet inom muslimsk rätt är alla de kryphål som utvecklats för att klara kraven som ställs i ett modernt samhälle. Ett exempel är hur det religiöst påbudna ränteförbudet kringgås med en snällrik dubbel-köpskonstruktion.

Drop-in!

- av Juridiska föreningen får man aldrig nog!

Därför har vi nu utökat verksamheten med en ny PR-grupp. PR-gruppen kommer att arbeta för att du på ett njutbart, enkelt och snabbt sätt ska få all information som du behöver om föreningen och alla dess aktiviteter.

Du är varmt välkommen att komma hit med förslag, idéer och funderingar som rör föreningen, dess verksamhet och aktiviteter.

Juridiska Föreningen har alla dörrar öppna.

Välkommen!

konsten att bli rik på en kopp kaffe

Med jämna mellanrum dyker diskussionen upp om USA och möjligheten att stämma någon, eller något, och bli omätligt rik på det. Fallen, som i USA visat sig otroligt lönsamma, förefaller också vara sådana att de knappt skulle vara värda att processa i Sverige. Med vårt rättssystem kan vi inte annat än tycka att det är absurt att man kan kräva mångmiljonbelopp på sådana grunder som att spilla hett kaffe över sig. Särskilt då det enda svaret faktiskt gjort är att servera kaffe.

Jag syftar naturligtvis på det populära *Liebeck v. McDonalds* fallet från 1994 där 79-åriga Stella Liebeck under ett drive-in besök på McDonalds parkerar bilen för att tillsätta mjölk och socker. Det hela slutar med att hon spiller kaffet över lår, ljumskar och gren. De skador Stella lider är allvarliga och noteras till tredje gradens brännskador, till följd av dessa kommer hon senare att genomgå ett antal komplicerade hudtransplantationer. McDonalds åtalades senare av Liebeck för *gross negligence*, vilket närmast torde motsvara grov vårdslöshet i Sverige, grunden var att kaffet var oskäligt farligt och felaktigt producerat. Stellas biträde menade att kaffet som serverades var för varmt (82-88 grader) och att kaffe vid den temperaturen orsakar allvarliga brännskador mycket snabbare än kaffe vid exempelvis 60 grader, vilket anfördes vara högsta rimliga serveringstemperatur. Skillnaden i tid skulle vara tillräcklig för en drabbad att vidta åtgärder för att begränsa sin skada. McDonalds å sin sida menade att de som beställde sitt kaffe på drive-in oftast ville ha kaffet varmt efter bilfärden.

Juryn tillämpade i fallet principen om komparativ vårdslöshet där McDonalds ansågs bära 80 % av ansvaret för olyckan, detta visar sig på ersättningen som utgick som kompensation för de skador Stella lidit. Ersättningen skulle uppgå till 200,000 dollar men kom att reduceras till 160,000 dollar i enighet med den tidigare ansvarsbedömningen. Vidare skulle McDonalds, enligt juryn, utge 2.7 miljoner dollar som straffbelopp. Den senare summan är till för att avskräcka ifrån sådant handlande som kan leda till samma följder och är därför inte direkt jämförbart med det svenska skadeståndet. Domaren sänkte emellertid straffbeloppet till 480,000 dollar och fastslog domen och beloppet till totalt 640,000 dollar. Parterna överklagade men förlikades innan fallet hann omprövas.

Fallet är väldigt talande för vilka skillnader som finns mellan svensk och amerikansk rätt och har nästan blivit kultförklarad eftersom fallet gav upphov till "Stella Awards" som årligen delar ut priser till vinnare av absurda eller grundlösa fall. En trolig kandidat till priset torde vara Ernie Chambers stämningsansökan från 2008 där han i ett försök att stämma Gud anklagade denne för bland annat död, terror och naturkatastrofer. Domaren avslog ansökan med anledning av att Gud inte kunnat delges, trots erforderliga ansträngningar. Chambers som för övrigt är delstatssenator i Nevada uttryckte sig som så när han lämnade sin stämningsansökan:

"The Constitution requires that the courthouse doors be open, so you cannot prohibit the filing of suit. Anyone can sue anyone they choose, even God."

Ett senare exempel på lönsamt processande är de gånger privatpersoner sökt stämma tobaksbolag. Till detta finns två starkt bidragande orsaker:

Människor har lidit stor skada av tobak

Tobaksindustrin omsätter mycket pengar

En intressant fråga är om tobaksbolagen borde bära ansvar för sin produkt även om risken med att nyttja densamma är känd? Tidigare i år stämde änkan till en rökare tobaksbolaget Philip Morris och yrkade betalning om 130 miljoner dollar för dennes död, änkan vann processen men beloppet jämkades till 8 miljoner dollar eftersom domstolen ansåg att en stor del av ansvaret låg på den avlidne maken. Fallet är väldigt nytt och en överklagan är sannolikt att vänta ifrån tobaksbolagets sida, troligt är nog att fler vill föra process mot tobaksbolag efter denna dom.

"The Constitution requires that the courthouse doors be open, so you cannot prohibit the filing of suit. Anyone can sue anyone they choose, even God."

Dessa rättsfall hör till den typ av rättstvist som i USA kallas *frivolous litigation* och refererar till att fallen är absurda eller att konsekvenserna av en parts agerande vida överskrider

det rimliga. Vissa menar att det är bra med sådana rättstvister av den anledningen att de som riskerar att utge stora summor kommer att göra mer för att förhindra att fara uppstår. Andra som kan tänkas lida skada kommer alltid att se om sina rättigheter och öka medvetandet om dessa. I verkligheten har detta inneburit att bolag garderar sig med otaliga skyltar och varningstexter och att konsumenter till synes söker möjligheter att stämma bolag. Kritiker menar att dessa fall tar upp en stor del av domstolarnas tid och att de kostar mycket pengar. En reform har diskuterats och dess argument är i stort desamma som kritikernas. Man menar helt enkelt att systemet är för generöst och att något måste göras åt hur detta utnyttjas, bland annat menar man att de statuerande straffbeloppen som visades på i McDonalds domen måste begränsas. Detsamma skulle gälla icke-ekonomiska skador. Detta för att råda bot på hur systemet utnyttjas och att det absurda processandet blivit till en börda för samhället.

En allmänt hållen princip tycks vara att man i USA värdesätter individers rättigheter och dessutom lägger ett stort ansvar på företag. Detta i kombination med de höga ersättningsbeloppen och även de statuerande straffbeloppen gör det oerhört lönsamt att processa i vissa fall. Till det hör att ju större företag du processar mot ju större är sannolikheten att du tilldöms ett skyhögt belopp. Mot bakgrund av detta är det inte förvånande att folk tar tillfället i akt att processa, hur absurt ett fall än kan tyckas vara, om det tidigare visat sig vara lönsamt. Sedan är det tvivelaktigt om den här typen av processande har fått några praktiskt bra konsekvenser. Även om det i teorin var tänkt att företagen skulle agera i förebyggande syften så har det visat sig svårare att göra i praktiken. Stellas kopp var försedd med en varningstext som sa att kaffet var varmt men även detta förbisågs av domstolen eftersom denna inte var tillräckligt stor och inte tillräckligt varnande. Konsumentskydd i all ära, men hur mycket kan en vanlig konsument antas förstå eller veta? Att kaffe är varmt och cigaretter skadliga borde nästan vara lika självklart som att Gud inte går att stämma.

Markus Jahkopson, T2

Pluggat idag?

Vårsolen börjar äntligen kika fram bakom trädtoppar och höga byggnader. Vi misstänker dock att ni juriststudenter har missat detta eftersom ni hellre spenderar dagarna på bibliotek, där de enda avbrotten består av korta raska promenader för att köpa kaffe. Press Judicata - Sveriges bästa tidning för juridikstudenter - bjuder därför alla bleka studenter på en vitaminkick för att ta igen de missade soltimmarna. Klipp ut bilden, sätt den på väggen över skrivbordet och kasta ett öga på så den så fort det spritter i benen. Kämpa på!
/ Vänliga hälsningar PJ.

PJ

G&D

– en av Sveriges ledande affärsjuridiska advokatbyråer

Gernandt & Danielsson vann utmärkelsen årets advokatbyrå och titeln “bästa rådgivarna” i Affärsvärldens första branschstudie 2008.

Förutom att vara den bästa affärsjuridiska byrån strävar vi också efter att vara den bästa arbetsplatsen för affärsjurister i Sverige.

Vi erbjuder duktiga och drivande jurister ett spännande, utvecklande och engagerande arbete i internationell miljö med mycket konkurrenskraftiga anställningsvillkor. Våra kärnområden är företagsförvärv, kapitalmarknadsjuridik, fastighetstransaktioner, bank och finans, konkurrensrätt och tvister.

Vill du veta mer om oss och vad vi kan erbjuda dig är du välkommen att kontakta Omar Berger, som är vår studentansvarige, på telefon 08-670 66 26, mobil 0734-15 26 26 eller omar.berger@gda.se.

Besök oss gärna på vår hemsida www.gda.se.

Gernandt & Danielsson

Hamngatan 2, Box 5747
SE-114 87 Stockholm

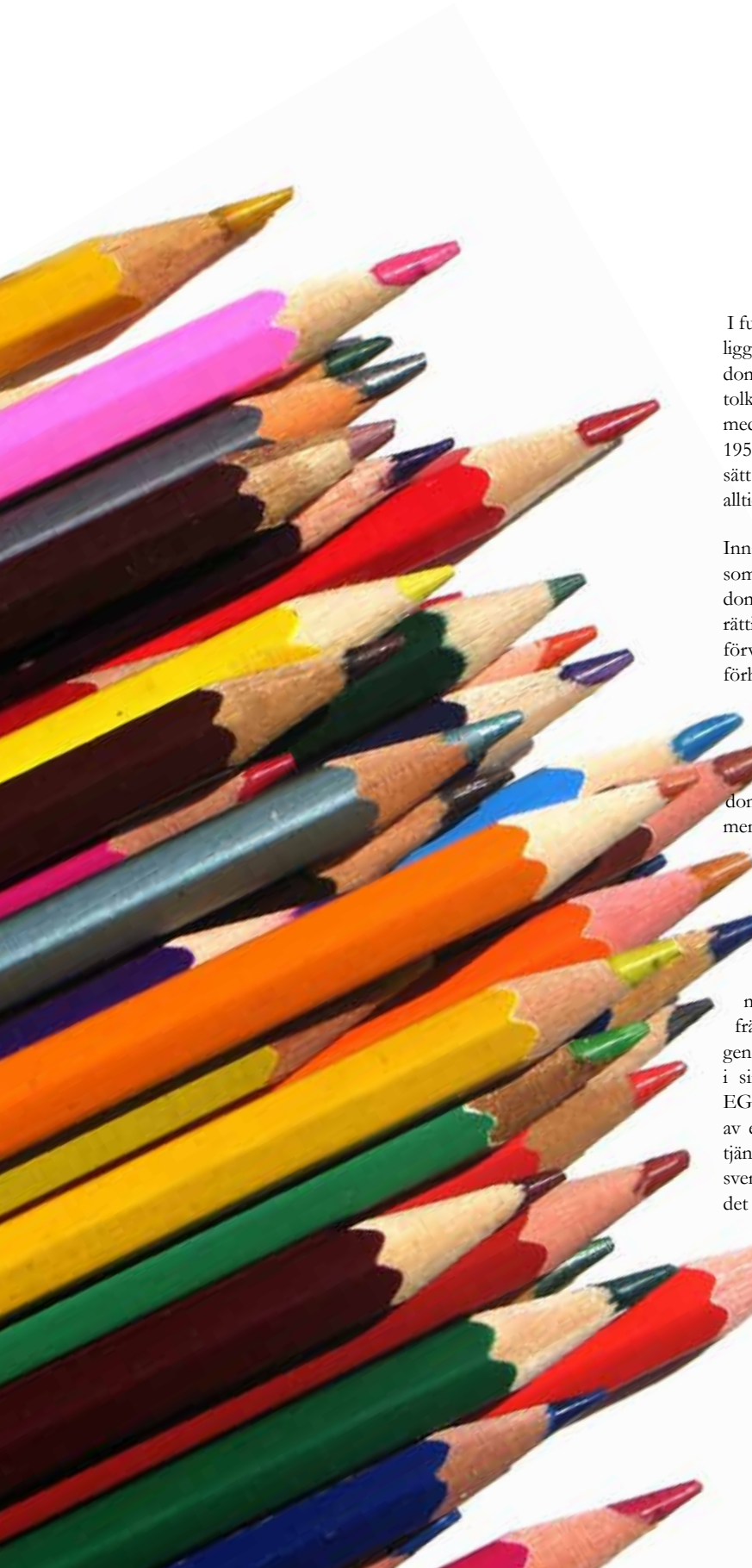
Tel +46 8 670 66 00
Fax +46 8 662 61 01

www.gda.se

kreativ

– en berättelse om EG-domstolen

I furstendömet Luxemburg, inrymt i en gigantisk stål- och glasbyggnad, ligger en av Europeiska unionens mäktigaste institutioner: EG-domstolen. Domstolen har som högsta instans det sista ordet i tolkningsfrågor av EG-rätten och dess beslut är bindande för alla medlemsstater. Sedan EG-domstolen inrättades genom Parisfördraget 1952 har domstolen blivit känd för sin självständighet och sitt dynamiska sätt att tolka fördraget i en integrationsvänlig riktning, något som inte alltid setts med blida ögon av medlemsstaternas regeringar.

Innanför domstolens väggar har såväl det svenska alkoholmonopolet som den fackliga stridsrätten utmanats av EU:s medborgare inför domstolens rödklädda domare. EG-domstolen kan ses som en rättighetsdomstol, dit medborgarna vänder sig för att få sina rättigheter förverkligade. Mer än hälften av domstolens mål utgörs också av förhandsavgöranden, förfrågningar från medlemsstaternas domstolar om hur EG-rätten ska tolkas i olika avseenden när de ska bedöma om de nationella reglerna uppfyller EG-rättens krav. 27 domare är de till antalet som avgör dessa frågor, en från varje medlemsstat och beroende på målens komplexitet avkunnas domarna av tre, fem eller 13 domare. Enligt fransk modell är skiljaktiga meningar inte tillåtna. Till sin hjälp har domarna åtta generaladvokater som förbereder motiverade förslag till avgöranden. Domstolens arbetsspråk är franska, men samtliga domar översätts till EU:s alla officiella språk och samtliga versioner anses ha samma rättskällevärde.

Domstolen har sett det som sin uppgift att uttolka medlemsstaternas gemensamma vilja och i sina avgöranden aktivt främja upprättandet av den inre marknaden och de fyra friheternas genomslag. Kritikerna har beskyllt domstolen för att vara aktivistisk i sin tillämpning. I samband med det så kallade Laval-målet, där EG-domstolen konstaterade att fackförbundet Byggnads blockad av ett skolbygge i Vaxholm stod i strid med den fria rörligheten för tjänster, kritiserade ledande politiker och fackförbundsjurister på svenska debattsidor domstolen för att avgöra politiska frågor. Men det tillbakavisas av domstolen; Sveriges utsedda domare i EG-domstolen Pernilla Lindh menar att domstolen sysslar med integration, inte politik. Domstolen kan inte anses ha någon politisk agenda, då den

och kontroversiell

och elva kronor som la grunden för en rättsordning som överordnar sig grundlagen

inte har någon möjlighet att välja vilka mål som kommer upp, utan ska verka för att fördraget för den genomslagskraft som medlemsstaterna avsåg, menar företrädare för domstolen. Till skillnad från USA:s högsta domstol tillämpar domstolen också endast strikt juridisk argumentation. Några socioekonomiska argument förekommer således inte.

Att EG-domstolen aktivt velat främja en europeisk integration avspeglas tydligt i domstolens tolkningsmetod, som av Ole Dule, en av domstolens tidigare presidenter, träffande karakteriserats som fri och starkt ändamålsbestämd. Domstolen har knappast varit rädd för att gå utöver ordalydelsen och tolkat EG-rätten mot bakgrund av dess syfte och principer. Romfördraget som utgör unionens grund är mer 50 år gammalt och har i domstolens rättspraxis ständigt givits en modern tolkning. EG-rätten är också inte sällan resultatet av långa och hårda förhandlingar, som lett till urvattnad och otydlig lagstiftning. I det avseendet har domstolen varit mycket pragmatisk i sin tillämpning; där politikerna inte vågat ta ett avgörande steg har domstolen gått in och visat vägen. Tolkning har sina begränsningar, men för att garantera gemenskapsrättens genomslag har domstolen varit minst sagt kreativ i sin rättskapande verksamhet.

Detta illustreras väl av många av domstolens tidigaste fall. Redan 1964 fastslogs i målet Costa mot ENEL den numera välkända principen om EG-rättens företräde framför nationella bestämmelser. Den italienska advokaten Costa ägde aktier i elbolaget ENEL som Italiens parlament sedan beslöt att förstatliga. Costa vägrade då att betala en elräkning på motsvarande elva kronor med hänvisning till att förstatligandet stred mot Romfördragets regler om etableringsfrihet och statliga monopol. Den italienska regeringen anförde att den italienska lagen var nyare och således enligt lex posterior-principen skulle tillämpas framför Romfördraget. Detta höll EG-domstolen inte med om och advokaten Costas vägran kom att lägga den första byggstenen för en enhetlig och överordnad europeisk rättsgemenskap.

Den andra byggstenen rörde det holländska importföretaget Van Gend den Loos. Företaget importerade kemikalier och när den nederländska tullen begärde förhöjda tulltaxor i jämförelse med vad de gemensamma tullbestämmelserna föreskrev hamnade så tvisten genom ett förhandsavgörande hos EG-domstolen. Domstolen slog

då, kontroversiellt nog, fast att fördraget kan ge medborgare inom EU rättigheter som de kan åberopa direkt inför nationella domstolar. Medlemsstaterna hade enligt domstolen inskränkt sina suveräna rättigheter och för att garantera att gemenskapsrätten skulle få önskat genomslag kunde fördragsbestämmelser ha direkt effekt.

Den tredje byggstenen följde när senior Francovich stämde den italienska regeringen för att ha underlåtit att införliva lönegarantidirektivet. Då han inte kunde få någon lön från företaget han arbetade på sedan de ställt in sina utbetalningar stämde han den italienska staten och krävde ersättning i enlighet med direktivet, alternativt ett rejält skadestånd för att staten inte implementerat direktivet. Och EG-domstolen var inte främmande för att skicka signalen till medlemsstaterna att de kunde bli skadeståndsskyldiga om de försummade sina förpliktelser gentemot gemenskapen – det ansågs nödvändigt för att garantera gemenskapsrättens effektivitet.

Principen om EG-rättens företräde, att fördragsartiklar kan ha direkt effekt och enskildas rätt till skadestånd är onekligen exempel på EG-domstolens pragmatiska syn på EG-rätten. Domstolen har emellertid inte nöjt sig därvid, utan även på områden där gemenskapen saknar makt har domstolen konstaterat att medlemsstaterna måste respektera EG-rätten. Till och med något så nationellt som skatterätsregler har således förklarats utgöra hinder för den fria rörligheten och ansetts vara fördragsstridiga, med resultatet att medlemsstaterna tvingats åsidosätta dem. Och EG-rättsliga miljöbestämmelser har försetts med straffrättsliga sanktioner, trots att unionen saknar behörighet på straffrättens område.

I takt med att domstolen fått jurisdiktion över allt fler områden har domstolen emellertid slagit in på en mer försiktig linje. Domstolen må anklagas för att ha varit aktivistisk i sina avgöranden, men sant är att integrationsprocessen aldrig hade nått dit den är nu om det inte hade varit för EG-domstolen. Inte sällan till medborgarnas glädje och regeringarnas förtret.

Johan Sundkvist, T7

En global byrå ger dig ett annat perspektiv

Det är skillnad på att arbeta på en lokal och en global byrå. White & Case är en av världens största affärsjuridiska advokatbyråer, med kontor över hela världen. Att vara en global advokatbyrå är en styrka, våra jurister arbetar ofta med ärenden de här talas om i media.

Idag arbetar ungefär 45 jurister på Stockholmskontoret och vi söker kontinuerligt fler jurister.

ABU DHABI ALMATY ANKARA BEIJING BERLIN BRATISLAVA BRUSSELS BUCHAREST BUDAPEST DÜSSELDORF FRANKFURT HAMBURG
HELSINKI HONG KONG ISTANBUL JOHANNESBURG LONDON LOS ANGELES MEXICO CITY MIAMI MOSCOW MUNICH NEW YORK
PALO ALTO PARIS PRAGUE RIYADH SÃO PAULO SHANGHAI SINGAPORE STOCKHOLM TOKYO WARSAW WASHINGTON, DC

livet som utbytesstudent

Går du i tankarna att läsa en del av juristutbildningen utomlands? Självt bestämde jag mig förra julen för att åka iväg ett läsår. I skrivande stund befinner jag mig i mitt 9 m² kabinliknande studentrum i vad som kan kallas Strasbourgs motsvarighet till Flogsta. Utifrån mina egna och två andra Uppsala-studenters tankar och upplevelser kommer du i denna artikel få en - högst subjektiv - rapport från livet som student långt bort från JB och Fyrisån. Kanske kan den inspirera dig att åka iväg, eller kanske bekräftar den bara din övertygelse om att utbyteslivet inte är något för dig. Håll till godo!

Ingrid Floderus

Université de Strasbourg, Frankrike

Blandade juridiska kurser via juridiska institutionen

Att det blev Frankrike var inte självklart. Jag var länge inne på ett engelskspråkigt land, av rädsla för att inte klara juridikstudier på franska. Min franska var på inget sätt lysande. Till sist insåg jag dock att mina halvdana franskakunskaper faktiskt var det starkaste argumentet att åka till just Frankrike. Eftersom Strasbourg stötar med både Europaparlamentet (delat med Bryssel) och Europa-domstolen blev det mitt förstahandsval.

Mitt tips är att man inte ska rädas att läsa juridik på ett annat språk än engelska. Det *går*, även om man kanske inte tror det de första veckorna. Snarare tycker jag man kan fundera på *varför* man vill åka. Om man vill ta uppehåll från juridiken kanske man ska söka utbyte via Internationella Kansliet. Behöver man istället ett miljöombyte och vill bättra på språkkunskaperna kanske utbyte via en institution passar bäst. Att åka utomlands medför nya kursare, nytt boende, ny sorts undervisning (och nya pubar!). Kanske kan det räcka för att det ska kännas roligt att ta sig an lagboken igen?

Vad gäller just det franska undervisningssystemet är det på många vis motsatsen till PBI. Det blir många och långa föreläsningar, där allt vad läraren säger ska antecknas och läras utantill. På en av mina första föreläsningar inledde läraren med att be oss att *inte* ställa frågor, eftersom det störde hennes uppläsning. Tänka fritt är stort men tänka rätt är större verkar gälla här! Systemet har dock sina fördelar när man inte är så bra på språket, man lyssnar mycket och lär sig snabbt många juridiska uttryck.

Något jag och många andra utbytesstudenter verkar ha svårt med är att lära känna de inhemska studenterna. Både språk- och åldersbarriären kommer lätt emellan (vi nordiska studenter är alltid äldst!). Däremot går det extremt fort att skaffa nya kontakter bland övriga utbytesstudenter.

Mina största svårigheter, förutom tunghäftan den första månaden, har varit den franska byråkratin. De första veckorna genomgick jag ett administrativt helvete. Ingenting flöt smidigt. Fransmännen älskar sin byråkrati, det är papper, underskrifter, intyg och ofta otrevligt bemötande.

Detta är dock inget som man ska låta sig avskräckas av. Allt utbytesstudenter är i samma sits och hjälps åt. Dessutom aklimatiserar man efter ett tag. Jag kommer på mig själv med att inte vara lika upprörd längre över ineffektiv byråkrati och arga Madamer. Allting löser sig faktiskt förr eller senare!

Intervju med Josefin Westin

Melbourne University, Australien,

Läser internationell rätt på post. grad-nivå (motsvarande fördjupningskurser) via Internationella Kansliet, (har tagit studieuppehåll) men planerar att kunna tillgodoräkna sig kurserna inom juristexamen.

Josefin har befunnit sig i Melbourne på Australiens sydkust sedan början av året. Vid intervjutillfället har den ordinarie terminen ännu inte startat. När jag talar med henne är hon nyss hemkommen från en road trip i den australiska outbacken med en nyfunnen vän.

– Att det blev Melbourne beror på att jag kände en person därifrån. Jag visste att det var till ett engelsktalande land jag ville och det här kändes som en jättechans att få komma till Australien. Dessutom är Melbourne en skön, bohemisk stad och universitetet är ett av de mest välmeriterade i landet. Men, tillägger Josefin, jag hade ju aldrig varit här, så det är klart det blir lite tombola att välja!

På min fråga hur allt det praktiska ordnat dig berättar Josefin att Australien är ett lätt land att komma till.

– Allt flyter på smidigt: Öppna bankkonto, skaffa mobilabbonemang, välja kurser. Man får vara beredd att springa runt rätt mycket och prata med folk. Med det är enkelt och det löser sig.

Josefin ordnade boende privat när hon kom ner.

– Det var rätt jobbigt att komma ner utan en ordnad bostad, och sedan försöka hitta en i 43 graders värme. Men det tog några nätter på vandrarhem, och sen var det ordnat.

Än så länge har Josefin inte stött på några egentliga svårigheter.

– Men jag hittade en kackerlacka i duschen, och nyss hittade jag en ödla i mitt rum!

Att lära känna australiensare är ganska lätt menar Josefin.

– Den australiensiska mentaliteten, "Oz-mentaliteten" som den kallas, är väldigt öppen och social. Och de är väldigt fascinerade av Europa och européer.

Överhuvudtaget verkar Josefin tycka att Melbourne är över förväntan.

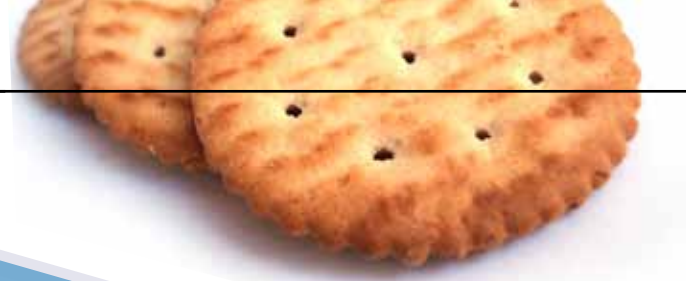
– Allt känns jättebra, jag har faktiskt inte haft någon hemlängtan än! berättar Josefin. Anledningen menar hon är att hon har så fullt upp i sitt liv Down Under att hon enkelt inte hunnit med att sakna Sverige.

– Man halkar ständigt in på nya grejer med oväntade människor. Sen är det mycket fest också nu i början, men det hade jag ju räknat med. Det är överraskningar hela tiden och inte en lugn stund sen jag kom ner, berättar Josefin och låter inte alltför missnöjd.

Läs mer på Josefins blogg:
<http://whathappensinoz.blogg.se/>

Benny Lindholm

University of Leeds, Storbritannien

Läser ungefär hälften av kurserna i engelsk rätt, i övrigt RoAn och lite EG-rätt. Via Juridiska institutionen.

Jag pratar med Benny via Skype när han sitter i sitt studentrum i Leeds i England.

– Rummet är kanske som ett halvt Flogsta-rum men kostar motsvarande 4500 kr. Och de gillar att inreda med heltäckningsmattor, konstaterar Benny en aning sarkastiskt.

Lägenheten har han fått via universitetet och han delar den med fyra engelsmän.

– Som utbytesstudent har man bostadsgaranti om man bor via universitetet. Privat boende kan vara både billigare och bättre men är svårare att ordna.

Att Benny hamnade i Leeds är något av en slump:

– Jag sökte först Australien men fick ingen plats. En dag gick jag förbi institutionen och såg att det fanns restplatser i Storbritannien. Jag kom ut med en helårsplats i Leeds, säger Benny. Men det är inget han ångrar!

– Leeds är en ganska stor stad med mycket kulturliv och väldigt många studentföreningar, berättar Benny, jag trivs bra!

Benny umgås mest med andra utbytesstudenter.

– Att det blivit så tror jag kan bero på att utbytesstudenterna är väldigt kontaktsökande medan engelsmännen är lite mer reserverade och lever ett annat liv än utbytesstudenterna. Men det går absolut att ta sig ur Erasmus-träsket om man anstränger sig, menar Benny. Jag frågar om utlandsvistelsen blivit som han tänkt sig.

Kolla in Bennys blogg:
<http://studieliv.blogspot.com/>

– Egentligen är England likt Sverige på många sätt. Men jag hade nog förväntat mig en lite högre nivå på studierna, berättar Benny.

– Det är lite som på gymnasiet. Och folk är yngre än i Sverige. De engelska studenterna är runt 18 och många utbytesstudenter runt 20.

Benny har inte märkt av den beryktade engelska byråkratin:

– Man får mycket support av universitetet och för mig personligen har allt gått väldigt smidigt. Kommer man bara in med ett leende på läpparna så brukar det lösa sig.

Visst finns det svårigheter med att bo utomlands, ekonomin till exempel.

– England är dyrt, säger Benny med eftertryck, boendet äter upp en stor del av CSN-pengarna och jag måste planera min ekonomi mer än i Uppsala.

Fördelarna verkar dock överväga.

– Det har varit givande på många vis, säger Benny. Eftersom Storbritannien har Common Law är det juridiska systemet ganska olik det svenska. Det gör att man reflekterar över det svenska rättssystemet också. Jag har lärt känna massa människor jag inte skulle ha träffat hemma och samtidigt bättrat på språket. Sen tror jag att en utlandsvistelse är bra även ur CV-synpunkt.

– Det är klart att vissa regniga dagar undrar jag vad jag gör här. Men på det stora hela ser jag egentligen bara fördelar! avslutar Benny.

Ingrid Flodérus, T8

den internationella aren ett laglöst land?

Nattimmarna ebbar ut för att låta grumliga morgonstrålar av sol tränga igenom. Morgon. Människor vaknar. Påbörjar dagliga rutiner. Skrattar. Gråter. Samverkar. Är.

I ett annat hörn av verkligheten befinner sig Mehdi Ghezali, en svensk medborgare som fallit mellan stolarna i jakten på en av vår nutids stora samhällsfaror – terrorismen.

Under 930 dagar genomlider han en inhuman behandling. Var? Varför? Han vet inte, men han är inte ensam. Tillsammans med fler fångar är han på vaga grunder misstänkt för samröre med terrorism. Berövad frihet. Berövad värdighet. Att en ny dag gryr är därför av mindre vikt då dagens agenda är densamma som gårdagens – att värja sig från kränkning, förnedring och psykisk deprivation.

Tillsammans med ytterligare hundratals män satt Mehdi 2004 inlåst på Guantanamo-basen, en juridisk frizon långt ifrån lagstiftning och moraliska hämningar. En plats som efter den 11 september och den amerikanska administrationens krigsutrop blev en symbol för moment vi trodde tillhörde historia – myndighetsutövad tortyr och inhumanitet. Vad hände då med den internationella lagstiftningen – vår folkrätt – de samhällsegenskaper som många trodde var självklara i en utvecklad värld? Praktfulla kungörelser såsom lika människovärde, religionsfrihet och diplomati.

Listan över det som idag måste anses vara västerländsk samhällskutym kan göras lång men uppfattningen om de mänskliga rättigheterna som grundstomme är ändå central.

Var hittades då stöd för att nyttja tortyr som ett krigsmedel? Borde inte historiens bistra sanning om tukt och tortyr fått USA - en av västvärldens mest inflytelserika stat - att förhålla sig skeptisk?

Mattias Gardell, professor i religionshistoria vid Uppsala Universitet har uppmärksammat dessa frågor i sin nyskrivna bok ”Tortyrens återkomst”. Genom att ta del av amerikanska, tidigare hemligstämplade, dokument har han kunnat kartlägga hur stormakten aldrig övergivit tortyr som en effektiv metod att tvinga information ur människor. Han berättar att viljan att skriva boken uppkom i samband med att skakande bilder från det USA-kontrollerade Abu Ghraib fängelset i Irak sändes ut i media. Press Judicata har fått möjlighet att träffa honom för en pratstund.

- Jag har medvetet valt att inte använda mig av för mycket adjektiv – informationen får själv skapa intrycket hos läsaren.

Och visst gör den intryck. Även om boken, räknad i sidor, inte är så avskräckande lång hinner den ändå ge läsaren en bra allmänbildning kring vad tortyr egentligen är men också hur den utvecklats och vilken roll den idag spelar i det amerikanska samhället. Delvis en mycket skrämmande bild som bland annat ingående berättar om de senaste decenniernas mörkare historia.

Året var 1949 och CIA, USA:s underrättelsetjänst hade precis sett dagens ljus. En avdelning som direkt kom att få en central roll i det kalla kriget. Då det från amerikanskt håll befarades att man i Sovjet börjat använda sig av avancerade psykologiska metoder för att framtvunga beklännelser – hjärntvätt - påbörjades nu en ny era av forskning. En forskning som så småningom blev grundstommen för den tortyrteknik som frekvent kom att användas på bland annat Guantanamo-basen. Ett exempel var den destruktiva metoden Mind-driving där offret, drogad och inlåst tvingades lyssna på destruktiva repliker. Effekten – hallucinationer och panikkänslor som förhoppningsvis fick offret att tänka om. Forskningens kvalitet intygades av de institutioner som

an:

anlitats för att utveckla dessa psykologiska metoder. Harvard och Yale, två av landets främsta universitet, var båda delaktiga.

- Att tortyr inte alltid leder till att offret faktiskt talar sanning är en vetenskap man haft redan sedan Aristoteles tid, säger Mattias och menar att det istället finns en påtaglig risk för motsatsen - att en människa under tortyr kan komma att erkänna vad som helst för att bli kvitt en inhuman behandling.

Trots dessa insikter bedrevs omfattande forskning på området och hand i hand med denna satt landets främsta myndighetsjurister och klurade på den juridiska biten. Genèvekonventionen och FN:s konvention mot tortyr borrades fulla med hål genom snillrik tolkning och nya författningar. Genom "Detainee Treatment Act" som antogs 2005 klargjordes att lagen inte kunde vara till nackdel för "presidentens konstitutionella auktoritet". Ett sätt för presidenten att, som landets överbefälhavare, åsidosätta regelverken. "Military Commissions Act" som antogs ett år senare klargjorde ytterligare att Genèvekonventionen nu inte var mer värd än att landets ledare efter eget bevåg kunde åsidosätta dess regler. Därutöver kom presidentens vetorätt väl till pass när kongressen tids nog deklarerade sin oro genom ett lagförslag mot tortyr. Förslaget hindrades. Såväl juridiskt som politiskt hade man nu lyckats göra spelplanen och dess ramar vidare.

Tortyrvåldet ansågs enligt dåvarande president Bush som en nödvändighet, en sveda man fick utstå när målet var att bekämpa en fiende som i sin tur inte visade tecken på att följa något regelverk. Enligt Mattias handlade det inte om något annat än ett allvarligt brott mot internationell rätt:

- Målet helgar inte medlen. Att använda tortyr i demokratiskt samhälle kommer skapa kontraproduktiva effekter. Våra regler om mänskliga värden måste följas, även om juridiken i sig många gånger kan vara långsam.

I strävan efter att värna om den internationella rättens dignitet har flertalet jurister nu gått samman för att få en stor del av Bush-administrationen ställd inför internationell domstol. Även Mattias tror att detta är en nödvändighet i arbetet mot att upprätthålla den amerikanska demokratin men också den globala ordningen som sådan. Att tortyr sedan attackerna mot World Trade Center skulle ha kommit att bli ett accepterat medel i kriget mot terrorismen håller han däremot inte med om:

- Min övertygelse är att det trots allt finns tillräckligt med goda krafter som aktivt värnar om den grundordning vi eftersträvar genom internationell lagstiftning.

Och hur gick det för Mehdi – vår svenska medborgare? Frisläppt men fortfarande ovetande om vad som fick honom inspärrad. Möjligen skulle han hålla med om påståendet att juridiken är som mest betydelsefull just där den inte existerar?

Torbern Werner T4

med

År 2006 utsågs Marie Jacobsson till den prestigefyllda posten som FN:s folkrättsexpert på svenska utrikesdepartementet (UD). Marie, som läst juridik i Uppsala, valdes i hård konkurrens bland många framstående folkrättsjurister. Sedan hon tillträdde sin tjänst har hon fått uppleva att det nog kan vara slitsamt att jobba på UD, men att det är spännande och stimulerande att få arbeta med folkrätt på en internationell arena råder det inget tvivel om, säger hon.

Folkrätten reglerar relationen mellan staterna, det är därmed staterna i sig och inte enskilda individer som är föremål för regleringen på rättsområdet. Avdelningen som Marie arbetar på består av 30 medarbetare, men majoriteten är utstationerade utomlands. Och det är långt ifrån bara EU-länder som Marie och hennes medarbetare arbetar i. – Det är en förekommande beblandning att jämföra EG-rätten med folkrätten. Folkrätten är i sig skild från EG-rätten, främst för att EG-rätten är ett integrerat system i den svenska lagstiftningen, något som folkrätten ännu inte är. Men folkrätten inverkar ändå i stor utsträckning på svensk rätt och dess tillämpning, understryker Marie.

Folkrättens vanligaste rättskällor är konventioner och sedvanerätt, men en ytterligare dimension som spelar en avgörande roll i det folkrättsliga sammanhanget är politiken, som på folkrättens område har stor betydelse för juridikens tillämpning i det enskilda fallet. – Diplomati och koordination är viktiga tillägg på rättsområdet i arbetet

med att stärka mänskliga rättigheter och sträva mot avskaffandet av dödsstraffet och här har Sveriges roll varit avgörande, menar Marie.

På frågan om hur den ökade globaliseringen har kommit att påverka folkrättens tillämpning svarar Marie att en klar trend är att folkrätten ökar, inte bara i betydelse utan även i omfattning. – Folkrätten penetrerar numera varje liten fråga som finns i vår vardag och det gör att domstolarna tvingas ta större hänsyn till den i sina avgöranden.

En annan konsekvens av den alltmer globaliserade världen är de nya institutionernas betydelse för folkrättens tillämpning. Det har skett en tyst konvergens där lösningar som ursprungligen var avsedda att användas inom en organisation eller ett område kommit att användas även på andra ställen inom det folkrättsliga systemet. Ett framstående exempel är WTO:s tvistlösningsmetod som kommit att tillämpas på annat håll inom folkrätten.

– En fördel är att de nya organisationerna är mer lydhörda än staterna. Även om det finns en risk för fragmentering i det folkrättsliga

världen som arbetsplats

systemet är den liten. Man kan dessutom motverka det genom regional utveckling, särlösning och genom att skapa mer struktur, förutsebarhet och kontinuitet i systemet, menar Marie.

När man arbetar med folkrätten måste man ha i åtanke att det är ett universellt rättssystem där helheten och inte detaljerna spelar den avgörande rollen. Därför är det en stor utmaning att förändra och utveckla ett system där allt hänger ihop, säger Marie. Konkret pekar hon på det ständiga arbetet som syftar till att öka respekten för mänskliga rättigheter i alla av världens länder. Detta arbete illustrerar samtidigt på hur stimulerande det kan vara att jobba med folkrättsliga frågor.

Det kanske tydligaste genomslaget för folkrätten är att fler domar avkunnas med ledning av folkrättsliga principer. Till det kan läggas att även om vissa länder kan vara tveksamma till folkrättens rättsliga ställning, är de flesta överens om att följa dess grundramar. – Folkrätten är ett trögflytande system där syftet är att binda så många stater som möjligt vid en konvention. Därför är det alltid bättre att fler stater skriver på även om konventionen i fråga riskerar att framstå som tandlös.

En annan sak som Marie Jacobsson gärna vill betona vid sidan om det folkrättsliga systemet är vikten av den internationella politiken och det historiska arvet som finns inom folkrätten. – Både sedvanerätten och konventionsrätten är till stor del uppbyggd på gamla normer och principer. Ta exemplet med Lappkodicillen-avtalet mellan Danmark och Sverige angående Norges gränser och samernas medborgarskap, från 1751, i veckan slöts ett nytt fiskeavtal mellan Sverige och Norge och det var byggt på just grundavtalet från 1751.

Det är klart att vi går mot en mer integrerad värld där nationsstaternas betydelse eroderat och ett fler andra rättssystem tränger sig in i den nationella rättsordningen. Följden är att vi får en svårhanterlig rättsordning totalt sett, där inte sällan hänsyn fästs vid för svensk rätt främmande principer. Marie Jacobssons arbete på UD visar hur spännande det gör livet för oss jurister.

Ismael Ranj Bafri III, T6

Marie Jacobsson

Pressbild från UD

utan gränser

Den första intervjun bokas om på grund av en huvudförhandling, den andra på grund av en häkttningsförhandling. Tredje gången får han förhinder.

– Vi arbetar för mänskliga rättigheter och framförallt individers rätt till en rättvis rättegång, förklarar han på fjärde försöket när jag och hans sekreterare har börjat hälsa på varandra med förnamnet.

Bo Klasén är en man med många järn i elden och han är ordförande i svenska Advokater utan gränser.

Det var några år sedan som Claes Borgström, Thomas Bodström och några andra advokater, med blicken riktad utomlands, startade organisationen. Tanken var att försöka utnyttja advokaternas roll och kunskaper för att främja mänskliga rättigheter. Inspirationen kom då från den internationella organisationen »Avocat sans Frontières» vars riktlinjer det också var tänkt att man skulle följa.

Idag är den internationella organisationen upplöst, istället finns flera fristående nationella organisationer – bland annat den svenska.

– Vi är väl ett hundratal medlemmar varav ungefär trettio är aktiva, säger Bo Klasén.

Arbetet bedrivs helt ideellt och alla medlemmar är praktiserande advokater. Nyligen har organisationen avslutat två stora projekt i Turkiet och Kina.

Advokater utan gränser bedriver verksamhet också på nationell nivå. Denna går främst ut på att göra jurister medvetna om de problem som finns med mänskliga rättigheter som inte efterlevs och för att lyckas med detta arrangeras omfattande mötesverksamhet. Arbetet har även resulterat i en rad olika debattartiklar i de svenska dagstidningarna.

Organisationen försöker också påverka allmänheten genom att förändra synen på advokatycket.

– Advokatens roll och betydelse i en rättsstat och för rättssäkerheten måste lyftas fram mer, påpekar Bo Klasén.

Projektet i Turkiet har främst gått ut på att följa olika processer och övervaka rättegångar. Den rättsliga standarden har blivit särskilt viktig eftersom Turkiet har fört samtal med EU om ett eventuellt inträde. Gemenskapen ställer krav på att de blivande medlemsländerna upprätthåller de grundläggande mänskliga rättigheterna och däribland också rätten till en rättvis rättegång. Det här har medfört att Advokater utan gränser har fått en viktig roll som övervakare.

– Vi har skrivit en del rapporter till EU-kommissionen som faktisk har blivit rätt så uppmärksammade.

Arbetet i Turkiet har främst inriktats på de kurdiska områdena där problemen anses som störst. Och man har identifierat stora brister i det Turkiska rättssystemet.

Bland annat vill man från organisationens håll att var och en som blir frihetsberövad ska ha rätt till ett kvalificerat ombud som står till klientens förfogande och som har tystnadsplikt. Ombudet ska inte heller på något sätt samarbeta med åklagaren. Dessa krav har landet haft svårt att leva upp till.

– Det har till och med varit så att advokater själva har arresterats på grund av den verksamhet de har bedrivit, säger Bo Klasén.

För att rättegången ska bli rättvis måste ombudet också ha tillgång till allt material i processen och kunna arbeta fritt med sin klient. Även här har man uppmärksammat stora brister.

– Blir klienten exempelvis torterad så finns det ju inga möjligheter att samarbeta.

Och trots att förbättringar har skett, så kvarstår en stor del av missförhållandena enligt organisationen.

Problemen är än allvarligare när det kommer till det Kinesiska rättssystemet. Eftersom landet inte har den öppenhet som man i väst är van vid så har organisationens arbete i landet sett helt annorlunda ut. Några rättegångsobservationer har det inte varit tal om.

– Det har hänt någon gång att vi har fått komma in på en rättegång, men då i sällskap med en åklagare. Inte heller var det fråga om något mål av betydelse, säger Bo Klasén.

Enligt organisationens uppfattning har majoriteten av dem som frihetsberövats i Kina inte sett någon domstol överhuvudtaget. Beslutet att frihetsberöva någon sker snarast på formell väg än rättslig.

På grund av den begränsade insynen i processen har organisationens arbete istället inriktat sig på att försöka påverka genom informella kontakter.

Med två stora projekt som nyligen avslutats kan man fråga sig vad som står närmast på organisationens dagordning.

En av ambitionerna är att Advokater utan gränser ska fortsätta att utveckla de projekt som startats i Kina. Liksom många andra ideella organisationer brottas man dock med problem att hitta finansiering. Eftersom man är helt beroende av pengar utifrån har projekt som genomförts hittills varit möjliga tack vare stöd från bland annat SIDA och Palmecentret.

Framtidsversionerna är dock många hos Advokater utan gränser. På det senaste så kallade »idémötet» diskuterades bland annat att organisationen skulle engagera sig inom terroristbekämpningen men även att möten skulle hållas med BRÅ och Diskrimineringsombudsmannen angående BRÅ:s senaste rapport om etnisk diskriminering samt att man ska försöka höja intresset för föreningen bland studenter. Trots många idéer om hur man kan göra en skillnad på hemmaplan finns självklart intresset för att arbeta aktivt utomlands kvar.

– Peru har vi kollat mycket på och där skulle vi gärna vilja göra någonting, säger Bo Klasén, innan han fortsätter arbetet med att försöka göra världens processer lite mer rättvisa.

Rikard Samuelsson, T4

tekniken blir måltavla i rättspolitisk kamp

Klockan är strax efter två på eftermiddagen och jag har snart summerat min research. Jag sitter ideligen och klickar på min webbläsares uppdatera-sida-ikon, i avsaknad av radiosändning, och av respekt för mina medstudenter i juridiska bibliotekets datorsal. Några hörlurar tog jag inte med och kan därför inte lyssna till den rättegång som enligt medierna anses vara så rättspolitiskt viktig att man sänder hela rättegången som en extra sändning på Sveriges Radios hemsida. Det är givetvis Pirate Bay rättegången jag syftar på.

I biblioteket får jag nöja mig med referaten av rättegången som med jämna mellanrum dyker upp i den sammanställningslista som sökmotorn Google tillhandahåller. Med ny teknik går det lätt att följa och få grepp om utvecklingarna i rättssalen, trots att man inte är på plats. Lika lätt går det att jämföra mediabevakningen och skillnaderna i deras återgivning. Snabbt och enkelt, så som vi lärt känna den nya tekniken.

Det är förstäeligt om det uppstår oroskänslor hos den eller de som befarar att tekniken skulle kunna inskränka på tidigare självklara rättigheter. Ofta gäller det för dem att agera snabbt, särskilt med tanke på teknikens välkända snabba utveckling. Men man bör kanske inte agera för snabbt? Tidigare erfarenheter visar att samma typ av måltavla hitills valts, nämligen tekniken i sig, och inte det som döljer sig bakom. Något som tycks vara karaktäristiskt för kampen mellan tekniken och upphovsrätten. Frågan är bara om det är rätt måltavla?

En historisk tillbakablick visar att det fanns stor oro för att biblioteken, när de kom, skulle innebära ett hot mot upphovsrätten. Idag finner man det förmodligen konstigt att tycka att bibliotek skulle kunna innebära en sådan inskränkning. När radion kom, som ju sände upphovsrättsskyddat material, uppstod en liknande orosspridning. Nästa steg var möjligheten att kunna spela in det som sändes, vilket band annat möjliggjordes genom videon och den av Sony utvecklade Betamaxmaskinen. Den sistnämndas funktioner prövades rättsligt i USA och resulterade i det kända Betamax-fallet. Ett filmbolag drog Sony inför rätta för Betamaxmaskinen - tekniken kunde ju potentiellt inskränka på upphovsrätten!

Det kan närmast uppfattas som mediebolagens strategi, att slå flera flugor i en smäll, eller som en företrädare för skivbolagen under Pirate Bay rättegången uttryckte det i sitt svar på frågan varför man inte

åtalade den person som varit direkt ansvarig för upphovsrättsbrottet: "Hade vi haft mer resurser hade vi gjort det. Men vi går på den största och elakaste boven i dramat och det är the Pirate Bay."

På det sättet kommer man förvisso åt en synligen uppenbar och provokativ måltavla, men även i Pirate Bay rättegången handlar allt egentligen om teknik. Nämligen Bittorrent. En teknik utvecklad av den fristående amerikanske programmeraren Bram Cohen och som visat sig vara ett mycket effektivt sätt att tillhandahålla mediafiler genom Internet.

I Betamax-fallet klargjorde Supreme Court att deras uppfattning var att det inte var de som tillhandahöll tekniken som var ansvariga för upphovsrättsbrotten. Supreme Court la också särskild vikt vid privatpersonernas intressen och anammade argument för s.k. "time shifting" där man uttalade att det var "fair use" att kopiera hela tv-program för att kunna se dem senare för privat bruk och lämnade därefter filmbolagets yrkande utan avseende.

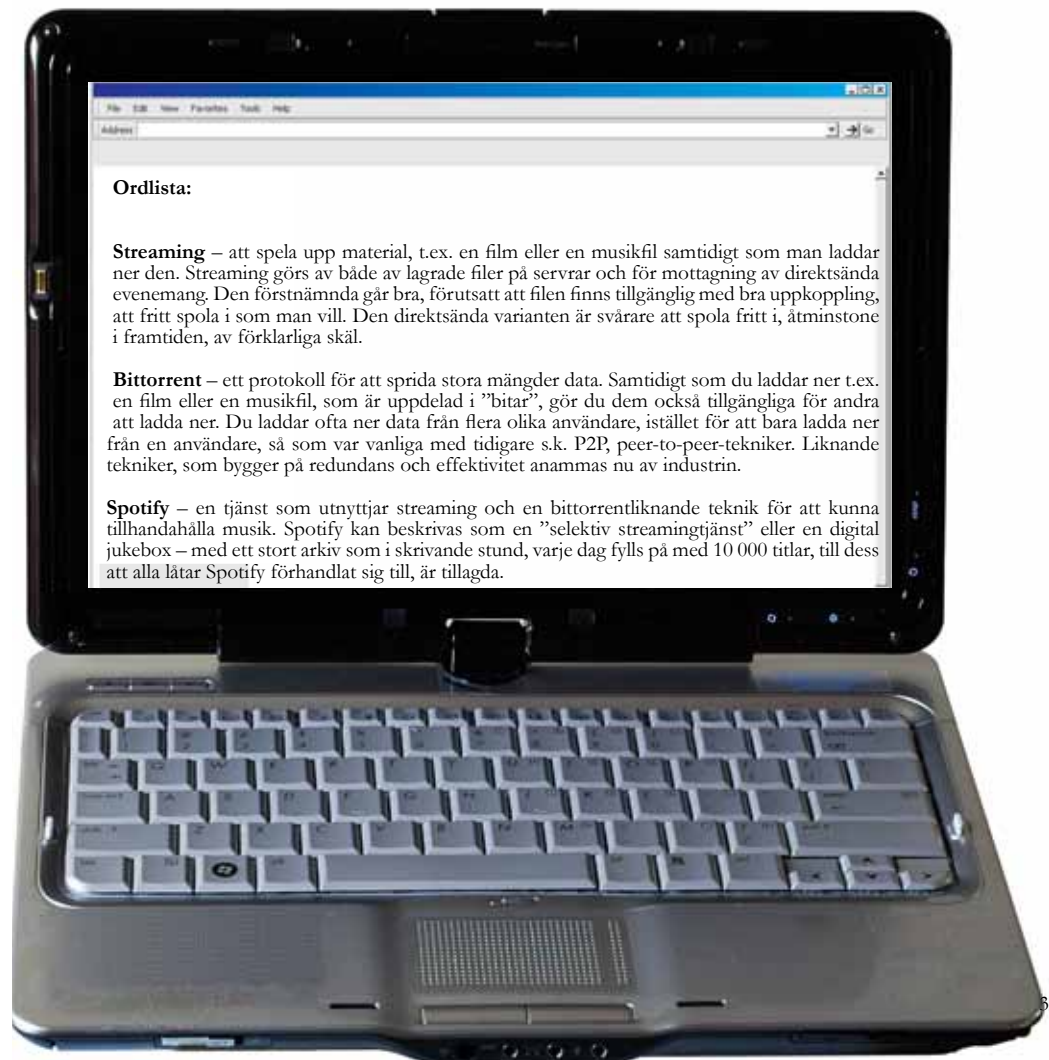
Fair use, juste bruk, är nog vad många eftersträvar i den här frågan. Trots att delar av medieindustrin fortsätter att gå till attack mot tekniken tycks ändå viss acceptans ha uppstått. Bittorrentliknade teknik används i en ny och numera välkänd tjänst kallad Spotify. I Spotify, som är en musiktjänst, tillämpas också en betalform som man på andra håll avvisat - prenumeration på media. Denna betalform tycks klinga bättre med den kvantitet media dagens generation är van att konsumera. Det kan nog också anses vara en avgörande anledning för att konsumenterna ska vilja börja använda tjänsten.

Spotify använder sig av sändning, eller streaming som det också kallas, som effektiviserar tillsammans med en teknik liknande Bittorrent-tekniken. Man tar bort belastning från Spotifys egna servrar genom att låta användarna själva tillhandahålla det material, de datapaket, som behövs för att kunna få en tillräcklig dataström för att kunna lyssna på musiken. Man laddar själv ner från andra, och delar samtidigt ut en del av sin kapacitet till andra. Det skapar stabilitet och en typ av redundans som spar på resurser, inte minst hos Spotify. Betalformen, som nämnts, bygger på en "all you can eat"-variant, där en månadsavgift garanterar obegränsad åtkomst till det tillgängliga utbudet av musik.

Tjänster som liknat Spotify har tidigare funnits men inte vunnit gehör hos skivbolagen. Skivbolagens stöd är den faktor som i mångt och mycket avgör möjligheterna för en sådan tjänst att kunna existera. Dessutom lämnas vissa förbehåll, vilket nyligen ledde till en ”justering” av anpassningen till avtalet och upphovsrätten. Licenserna Spotify förhandlat sig till har begränsningar som gör att vissa låtar endast är tillåtna att tillhandahålla i vissa länder. Begränsningarna är en kvarleva från äldre upphovsrättsprinciper och äldre tekniker, något som skaparen till Spotify i framtiden hoppas kunna åtgärda. Än är inte frågan om effektiva lösningar på mediatjänster avgjord eftersom det inte är självklart att tekniken omfamnas.

Klockan har hunnit bli mycket när jag nästa gång tittar bort från Word-fönstret. Jag har inte tryckt på uppdateringsknappen på länge och Google informerar mig om att rättegången är över. Den 17:e april får vi den dom som för den här gången ska avgöra kampen mellan teknik och upphovsrätt. Något säger mig dock att sista ordet inte är sagt i den frågan. Inte i den här rättegången och inte i någon framtida heller. Rättsutvecklingen på det här området är dynamisk och den måltavla man siktar på byts

Nils Larsson, T2

besök i verkligheten:

Jusek

Många av oss är redan medlemmar i dem. Vi möter dem på arbetsmarknadsdagar, vi läser om dem på anslagstavlor och likt en ständig påminnelse gör dem oss uppmärksamma på att det väntar en verklighet efter juristutbildningen. Men för många av oss slutar vår uppfattning om Jusek och de andra fackförbunden här. Press Judicata har därför träffat Oskar Pettersson, ombudsman på Jusek, för en pratstund om arbetet som jurist på ett av landets största fackförbund.

Oskar Pettersson arbetar som ombudsman med inriktning på den privata sektorn på Jusek i Stockholm. Utöver Stockholmskontoret finns även kontor i Göteborg och Malmö. Därunder finns 21 sektioner spridda över landet som sammantaget sysselsätter närmare 2000 förtroendevalda. I dagsläget har man närmare 80 000 medlemmar varav många är jurister.

Det övergripande arbetet som ombudsman handlar om att hjälpa medlemmar i arbetsrättsliga frågor gentemot arbetsgivaren. Kanske har denna uppgift blivit än viktigare i dessa tider som präglas av finansiell oro, nedskärningar och varsel.

– Att ha ett arbete är oerhört viktigt för varje människa. För mig som ombudsman handlar det därför om att upplysa medlemmarna om deras rättigheter, att hjälpa dem vid problem och att bistå dem vid eventuella förhandlingar.

En annan stor arbetsuppgift är att förhandla fram och uppdatera kollektivavtal med olika arbetsgivarorganisationer. Kanske är det främst denna uppgift som många av oss studenter förknippar fackförbunden med. Men frågan är om inte kollektivavtalsförhandlingar mer handlar om politik än juridik. Icke desto mindre faller det inom Oskars arbetsuppgifter.

I samband med att han tog sin juristexamen i Uppsala blev han tillfrågad om han var intresserad av att arbeta på Jusek. Det är egentligen ganska ovanligt att man rekryterar nytexaminerade studenter, vanligtvis anställer man erfarna ombudsmän från exempelvis andra förbund, men i Oskars fall gjorde man ett undantag, trots att han inte hade fördjupat sig i arbetsrätt eller gjort praktik hos förbundet.

– Under min studietid var jag väldigt engagerad i Jusek, bland annat var jag ordförande för Juseks studentorganisation i Uppsala, och jag var därmed ganska väl insatt i vad och hur man arbetar. I mitt fall kan man säga att det verkligen lönade sig att vara engagerad i andra aktiviteter utanför studierna, vilket jag vill uppmana andra studenter att ta efter.

Som ombudsman har Oskar stora möjligheter att planera sin egen dag, vilket han lyfter fram som en av de främsta fördelarna med jobbet. Eftersom arbetet i skrivande stund innefattar en hel del förhandlingar ges han även möjlighet att dagligen träffa nya människor och företag.

– Jag gillar förhandlingar och i dagsläget är min kalender fylld med sådana. Naturligtvis beror detta främst på att många företag just nu väljer att göra nedskärningar, vilket är trist, men förhandlingsprocessen är likväl väldigt kul och stimulerande. Men vet aldrig på förhand hur en förhandling kommer att sluta.

Samtidigt tillägger han att det är just orsakerna till dessa förhandlingar som medför att arbetet ibland upplevs som väldigt frustrerande.

– Det är väldigt mycket som står på spel vid varje förhandling. Det är inte alltid vi kan hjälpa våra medlemmar vilket för min del känns oerhört frustrerande, men tyvärr är det så att det ibland inte finns något konkret juridiskt vi kan göra.

Idag sköter han sina förhandlingar på egen hand, vilket innebär att han ofta åker ut ensam till olika arbetsplatser för att företräda medlemmarna.

– När jag började arbeta här fick jag följa med en erfaren ombudsman för att se och lära. Dessutom fick jag ett introduktionsprogram som jag kunde följa för att se var jag låg i min utveckling, vilket var väldigt bra.

Glappet mellan universitetsstudierna och arbetslivet beskriver han som stort men inte avskräckande. Allting tar bara lite längre tid, säger han och syftar på den noggrannhet som följer i och med arbetets natur som ofta innefattar väldigt delikata frågor.

– Även om jag under mina två år här har lärt mig hur arbetet i huvudsak fungerar, känner jag mig ofta tvungen att dubbelkolla rättskällorna bara för att vara helt säker. Man vill ju inte ge medlemmarna felaktiga råd och upplysningar när det är så stora frågor som står på spel.

På frågan om karriärmöjligheterna hos Jusek svarar han lite humoristiskt; det finns inga. Vad han menar är att det inom organisationen inte finns, såsom exempelvis hos advokatbyråer, några tydliga ”trappsteg” som man med tiden vandrar upp längs. Jusek är istället en planorganisation där de flesta arbetar med samma typ av arbetsuppgifter under hela sin karriär. Alternativet är att man blir förbundsjurist vilket innebär att man får företräda medlemmar i processer inför domstolen. I dagsläget har Jusek två förbundsjurister.

För sin egen del utesluter han inte andra arbetsplatser i framtiden. I dagsläget är han dock nöjd med sin arbetsplats.

– Jag är ung och utvecklas fortfarande, säger han. Lönemässigt ligger vi i nivå med exempelvis advokatbyråerna, i varje fall vid nyanställning, och i förhållande till andra fackförbund ligger vi i lönetoppen.

Högst upp på hans agenda just nu är att bistå medlemmarna under den rådande lågkonjunkturen.

– Kostnadskostymen hos företagen har förändrats vilket innebär neddragningar, varsel och en hel del förhandlingar - vi har fullt upp med andra ord.

Eddie Exelin, T6

bland Maat

När man har ett tema så brett som världen finns det få ämnen att välja som skulle vara fel. Däremot tror jag att det är fel att anlägga ett "världen" perspektiv utan att ha med sig i alla fall en liten del historia. Därför ska jag i denna del av tidningen översiktligt jämföra två olika rättssystem som existerade under olika tider och med olika förutsättningar. Det första är Egypten, en stat där centralmakten inte bara var högsta auktoriteten vad gäller politisk och religiös makt utan där själva representanten för centralmakten även var en gudomlig avatar som representerade det allra mäktigaste och heligaste. Det andra rättssystemet är det fornnordiska vilket existerade i ett klimat av utbredd decentralisering av makten. Även om det fanns institutioner i samhället som representerade gudarna byggde inte religionen på att underkasta sig gudarnas ord och därför vad det i stort sett omöjligt att göra anspråk på att ha gudomlig makt. Hövdingar existerade visserligen och vissa av dem var mäktiga Jarlar som lagt stora territorier under sig, men någon egentlig centralstyrning kan man inte tala om.

Redan tiotusen år före Kristus levde stammar med jägar- och samlarfolk längs Nilens stränder och från och med 6000 år f.Kr. började civiliserade kulturer växa fram. Kung Menes enade år 3150 f.Kr. området och en länge fortlöpande kulturutveckling tog ökad kraft. Filosofin som så småningom kom att påverka hela samhället var tron på att leva och göra "Maat", ett begrepp vars principiella mening bygger på att underkasta sig överheter, vara god mot de som är svagare än en själv och leva medveten om att gudarna kommer ge dig det ultimata straffet om du bryter mot dessa och andra regler. Detta "Maat" var också vad man skulle finna genom rättsväsendet, likt den i Dworkins domstol tillsatte Hercules strävan efter de allerstades närvarande men alltid gömda perfekta svaren, sökte det Egyptiska rättsväsendet efter det abstrakta Maat i konkreta tvister. Då konungen var de allvetande gudarnas representant på jorden var han också en representant för det heliga Maat, och det stod varje konung fritt att stifta de lagar just denne ansåg bäst skulle uppfylla den himmelska rättsordningen. Lagen var alltså inte kodifierad utan den levde och utvecklades i takt med konungarnas tillsättning och frånfälle. Däremot var egyptierna tidiga med att använda sig av prejudikat. Alla gamla rättegångshandlingar sparades och kunde vägleda domarna i sin jakt på Maat.

Blev man dömd för att man bröt mot Maat straffades man för detta. Straffen var sedvanligt brutala och ett visst mått av morbid underhållning hade antagligen att göra med deras utformning. Precis som i många moderna rättssystem delades lagen upp i en offentlig del och en civil. Det brott som gett upphov till en hel filmtradition av mer tveksamt värde, gravplundring, hörde till den offentliga rätten och straffades mycket hårt.

På grund av korruption inom domarkåren växte "orakel-domstolar" fram, de handlade i stort sett enbart civilrättsliga mål och var givetvis väldigt religiöst influerade. Att prästerskapet också kom att agera domare var antagligen ett naturligt steg inom en kultur där juridikens uppgift var att finna det heliga rätta. Systemet anses ha fungerat väl under tider av välstånd och en stark centralmakt. Men då hungersnöd och inbördeskrig försämrade befolkningens respekt och anseende för autokraten föll det hela samman. Om man levt ett liv i enlighet med Maat och ens värld ändå rämnar är det inte underligt att man totalt slutar bry sig om det system som ska upprätthålla detta heliga begrepp.

Vi tar oss nu längre fram i tiden, fast till en betydligt mer primitiv period och plats, nämligen det kalla Norden. Perioden som ofta benämns "Vikinga-tiden" sträcker sig från tidigt 800-tal till sent 1000-tal och det är denna period som här kommer behandlas.

Det var ju lite oturligt så att vikingarna rädade skrivkunniga utomlands men inte brydde sig nämnvärt om att skriva ned vad som hände i deras egna territorier, utom på runstenarnas vilka ofta handlar om det den döde gjort utanför nordens gränser. Denna misslyckade PR taktik har skapat en något snedvriden bild av de gamla skandinaverna som draglande barbarer med skarpslipade yxor i hand och mord i sinne. Visserligen var vikingarna långt ifrån civiliserade och upplysta men det fanns en lag och denna lag var en central del i samhällslivet. De källor som finns är huvudsakligen skrivna av isländska kristna akademiker, den bäst kände av dem givetvis Snorre Sturlasson. Just det faktum att texterna om hedningarna och deras lagar är skrivna av kristna gör dem relativt tillförlitliga då det saknas propagandasynfte. Visserligen kan bibliska influenser skönjas i många verk men inte i så pass stor grad att de kan klassas som omskrivningar. De källor som finns behandlar alltså huvudsakligen Island, men då Island ju som bekant koloniserades av skandinaver runt år 850 e.Kr. så är det troligt att hela Norden använde sig av i alla fall liknande lagar.

Så över till lagen, som jag personligen finner intressant. Inom många rättsliga traditioner är det svårt att tänka sig lagen utan en centralmakt som kunde skydda den, men så var det inte i Norden. Det fanns helt enkelt ingen speciellt stark centralmakt av två skäl. För det första levde man ofta i mindre självstyrande byar och även om många hövdingar försökte och ibland lyckades lägga stora områden under sig så fanns det ingen byråkratiskt tradition genom vilken en centralmakt skulle kunna växa fram. Visserligen enade Harald Hårfagre Norge någon gång mellan 872 och 900 e.Kr. men efter hans död plågades riket återigen av inre stridigheter. För det andra var Asatron en religion som var svår att praktisera, den bestod huvudsakligen av sedelärande eller roliga berättelser om gudar som inte ens inbördes höll med varandra om hur

och mjöd

människorna skulle leva. Ofta var råden rent praktiska vilket det finns många exempel på i Havamal, Asatrons budord. I denna text berättar Oden bland annat att man inte ska supa för mycket när man går bort på fest, att löften skall hållas och att man bör gå upp tidigt på morgonen om någon skall bringas om livet. Det fanns helt enkelt inget begrepp för den Kristna Synden, gudarna brydde sig inte speciellt mycket om vad människorna gjorde. Därför begränsades de religiösa makt till de större blothögtiderna. Men detta betydde inte att lagen var svag, det berättas bland annat om hur den store lagmannen Torgny (inte Håstad) år 1018 vid Uppsala ting övertalade Olof Skötkonung att överge sina planer på att erövra Norge.

Lagen var i stort sett helt civilrättslig. Även om man kanske skulle kunna hitta offentligrättsliga moment var centralmakten så pass långt bort ifrån Island att det inte fanns någon möjlighet för den att verkställa domar. Om någon ansåg sig ha blivit utsatt för ett brott så tog han upp detta på nästkommande storting. Där tog han med sig vittnen som talade i hans favör, och om han hade fler vittnen än den han tvistade med vann han i allmänhet målet. Men det var inte enbart det som hände på tinget som var viktigt. För att föra en ordentlig talan var man tvungen att fullfölja en mängd formalistiska regler. Lagen var okänd för majoriteten av befolkningen och många sagor trycker på hur mäktiga de få lagmän som kunde den var. De största lagmännen kunde långa komplicerade delar av lagen och reciterade dem högljutt och säkert inför tingen, och genom detta vann de ofta gehör för sin syn på saken. Men man kunde också få hjälp av dem så att man själv kunde använda sig av denna närmast magiska lag. Så berättas det exempelvis i Njals saga att Unn frågar Mord hur hon kan skilja sig från sin man då hon inte kan njuta av sitt äktenskap på grund av hans stora penis. Mord berättar då att hon bör vänta tills han lämnat huset och sedan samla vittnen runt sig och avsäga sig trolovningen inför dem. Hon följer hans råd och blir således fränskild. Vad vi idag skulle kalla processrätt var alltså ett viktigt moment inom lagen. Anledningen är troligtvis avsaknaden på författningssamlingar, det fanns helt enkelt ingen möjlighet att lära sig lagen utan ett särdeles gott minne. Även efter att en dom blev fälld var det upp till den vinnande parten att själv se till att han fick vad han tilldömts av förloraren. Ett stor undantag är mord, vilket är ett av brotten man blev förklarad fredlös av. Att bli fredlös var det värsta straffet man kunde få, det stod då alla fritt att mörda och stjäla från den fredlöse helt utan konsekvenser.

Om man ska jämföra dessa två rättssystem är det svårt att hitta några likheter. De skiljer sig inte enbart i hur de praktiserades utan även syftena bakom lagen och effekten av dess utövande var markant olika. Men det finns faktiskt ändå en likhet, och det är den stora tilltro båda kulturer hade för dessa abstrakta regler som kallades lag. Enligt min mening är detta en effekt av människans stora behov av att vara en del

i ett sammanhang av varelser. Lagen följs i allmänhet inte därför att medborgarna får några direkta positiva effekter av att följa dem, utan av en fruktan för utanförskap. Inom den egyptiska traditionen yttrade sig detta inte enbart genom hemska kroppsstraff som lämnade bestående märken på den dömda, utan även i att begravningen av dödsdömda var tänkt att hindra dem från tillträde till paradiset. Inom den skandinaviska regelsystemet dömdes man helt enkelt någon till laglöshet, en paria i samhället som ingen längre hade några skyldigheter emot och som själv inte ägde några rättigheter.

Vissa anser att religionen uppkom då våra förfäder såg världen men inte förstod den och då var tvunga att skapa en struktur runt detta med hjälp av religionen. Jag håller helt med och menar till och med att det är i detta vi särskiljer oss från djuren, men också att lagen har en liknande funktion. För många har vetenskapen tagit över rollen som förklarare av världen, men de flesta religioner har också regler om hur man bör uppföra sig för att behaga guden eller gudarna, och detta moment har lagen tagit över. Nu menar jag varken att lagen är substantiellt påverkad av religion eller att vi har en religiös inställning till lagtext, jag menar bara att vi behöver leva inom ett regelsystem för att kunna koncentrera oss på att vara människor. Lagen har givetvis inte all makt över vårt beteende, de sociala kulturella normerna spelar ett än större inslag. Hade vi varit "vilda" hade vi oroligt betraktat varje okänd människa som en konkurrent eller kanske till och med ett hot. Att som nyanställd gå in på en ny arbetsplats är visserligen ofta skrämmande, men det hade varit helt otänkbart om vi hade riskerat att bli handgripligen anfallna av våra blivande kollegor. Detta betyder inte att vi ska ha fler och hårdare lagar, utan bara att vi ska ha en grundläggande struktur kring vilket vårt samhälle kan byggas. En självklarhet till och med för liberalisterna skulle jag tro. Vad jag menar är att en civilisations första grundsten är lagen, den är en utveckling av den spirituella och sociala kulturen och den kan vara mäktig även utan en centralmakt som skyddar den.

Nils Edvall, T8

Elisabet Fura-Sandström

Hänger lagstiftaren med?

När jag skriver detta brev pågår rättegången mot Pirate Bay som bäst i Stockholms tingsrätt. Processen väcker stor uppmärksamhet, inte bara i Sverige. Även franska media rapporterar från Sverige vilket är ganska ovanligt särskilt i dessa kristider då fransmännen har fullt upp med sina egna bekymmer. Och visst skall det bli intressant att se hur det går när domen faller så småningom även om det slutliga resultatet av den rättsliga prövningen lär dröja, om man får tro uttalanden från båda sidor om överklagande.

Rättegången ger oss anledning att fundera på hur en bra lag om upphovsrätt skall vara utformad. Det beror förstås på vilket perspektiv man har. Upphovsmännen och deras företrädare argumenterar för ett starkt och effektivt skydd medan brukarna vill kunna ladda ner musik, filmer och annat utan kostnad eller till en så låg kostnad som möjligt. Lagstiftaren måste förstås se till hela bilden och väga de olika intressena mot varandra på ett rättvist och hållbart sätt, vilket inte kan vara en helt enkel uppgift bland annat med hänsyn till hur snabbt den tekniska utvecklingen går.

Europadomstolen i Strasbourg har nyligen dömt i sitt första internet-mål (K.U. mot Finland, dom 2/12 2008). Det handlar inte om upphovsrätt utan om rätten till integritet. Omständigheterna var i korthet följande. En 12 år gammal finsk pojke upptäckte att en annons publicerats i hans namn på en dating-site, utan hans medgivande. I annonsen nämndes hur gammal han var, hans fysiska företräden samt att han var intresserad av att lära känna andra pojkar i sin egen ålder eller äldre för att "visa honom vägen". Det fanns också en länk till pojkens egen hemsida med hans foto och telefonnummer. Pojken upptäckte det hela när han fick e-post av en man som ville träffa honom för att "se vad han ville".

Pojkens pappa vände sig till polisen och bad om hjälp att identifiera personen som hade publicerat annonsen på web-sidan för att kunna göra en anmälan men fick beskedet att det inte gick. Teleoperatören som ansvarade för servern som använts vägrade uppge identiteten på personen i fråga med hänvisning till den sekretess som gäller för telekommunikation enligt finsk lag. Pappan vände sig då till domstol men domstolarna konstaterade att det inte fanns någon lagbestämmelse som kunde tvinga teleoperatören att lämna ut de begärda uppgifterna.

I Europadomstolen åberopade pojken bland annat artikel 8 (rätt till skydd för privat-

och familjeliv) och klagade på att den finska lagstiftningen tillät detta intrång i hans privatliv och inte gav honom någon möjlighet att komma åt den person som gjort intrång.

Europadomstolen utvecklade i domen begreppet privatliv med hänsyn till den potentiella fara det inträffade inneburit för pojkens fysiska och mentala välbefinnande. Särskilt betonades pojkens ringa ålder. Domstolen kom fram till att det varit fråga om en brottslig gärning som resulterat i att en minderårig blivit utsatt för pedofiler. Detta brott borde ha utretts och åtal väckts. Barn och andra utsatta personer har rätt till skydd från staten mot sådana grova intrång i privatlivet. Det hela utspelade sig 1999 då det var väl känt att Internet genom sin anonyma karaktär kunde locka diverse kriminella individer. Pedofili var också ett känt fenomen vid denna tid varför det inte kunde hävdas att den finska staten inte haft möjlighet att vidta lämpliga åtgärder för att förhindra att barn blev kontaktade via Internet i kriminellt syfte.

Det hade varit möjligt att redan då skapa ett regelverk där hänsyn tagits till såväl sekretessintressen som behovet av brottsförebyggande åtgärder men eftersom Finland inte gjort det i tid konstaterades ett brott mot konventionens artikel 8. Lagen i Finland har sedermera ändrats.

Kanske kommer domen i Pirate Bay-målet ge viss klarhet i hur väl den svenska lagstiftaren har hängt med när det gäller skyddet av upphovsrätten i dagens samhälle där Internet blivit ett verktyg i var mans hand.

Strasbourg i februari 2009

Elisabet Fura-Sandström

Domare i Europadomstolen

Ordförandens spalt

i nästa PJ:

amerikanska grundlagen

i häktet

notarietjänst?

intervju med johan munck

PJ

It's been a long time coming. Så fick vi äntligen en ny ordförande, å till allas stora förvåning - kanske allra främst min egen - är det jag. Jag klev upp dagen efter stämman, den 15:e februari 2009 å mötte min kluvna blick i badrumsspeglén; det stod "ångest" inristat i min panna - vad har jag givit mig in på? De efterföljande dagarna präglades av djup tankeverksamhet likt aldrig förr - kontemplering på ytterst hög nivå som skulle få självaste Sartre att känna sig ytlig.

Efter drygt två veckor kunde jag äntligen slappna av och känna viss stolthet. Jag tar det för vad det är, tänkte jag; utvecklande och inspirerande uppdrag. För att citera min föregångare Antonia; "vi sysslar inte med hjärnkirurgi Eddie - det ska nog gå bra". Å visst går det bra, sakta men säkert lär jag mig, byggsten för byggsten.

Ordförande, JF
Eddie Exelin, T6

Så vad vill jag? En vision måste jag väl ha. John F Kennedy sa; "så är vi alla visionärer och drömmare. Låt det aldrig bli sagt om denna generation att vi lämnade ideal och idéer åt det förflutna". Nu levde visserligen JFK i en helt annan tid, under helt andra förhållanden och agerade från en helt annan plattform. Men visst företer ordförandeposten likheter med presidentposten. I bägge fallen handlar det om ledarskap, visioner och handlingskraft, om att få arbeta med människor som faktiskt även värdesätter sådant som inte endast gynnar dem själva och framförallt, om att få möjligheten att förverkliga sina egna idéer samtidigt som man har riktigt kul.

En förening utgörs av dess medlemmar och deras förtroende för ledningen. Vi i styrelsen agerar med stöd av detta mandat. I dagsläget sysselsätter JF närmare 70 ämbetsmän och ämbetskvinnor vilket är helt fantastiskt. Jontes är fortfarande vårt främsta tillhåll, men verkligheten säger oss att det är hög tid att fundera på alternativ. Föreningen växer i antalet medlemmar, kraven blir fler och behovet av större utrymme är uppenbart. Kanske blir det rentav min största utmaning att tillsammans med övriga JF:are på allvar försöka tillmötesgå detta utrymmesbehov. Inte så att jag föreslår en flytt, snarare så att vi borde fundera på en utbyggnad - "östra flygeln" kanske?

När jag skriver denna artikel befinner vi oss i början av mars. Våren är på ingång, snön ger vika för grus å slask och sakta men säkert börjar värmen sprida sig i och över Uppsala. För JF:s del har vi redan hunnit med ett par events såsom chokladprovning, hotellfrukost och CulpaCup med våra samarbetspartners. Men det väntar fler tillställningar, nu närmast P3, i april diplomeringsmiddag och i maj stämman. Under tiden finns möjlighet att besöka Jontes café för gott fika under dagarna och trevliga klassfester på kvällarna. FF, föreningens senaste "temakväll" visade sig vara en succé, Juristjouren är åter igång och Press Judicata är bättre än någonsin. För den fåfänge men ack så medvetne JF-medlemmen finns numera både JF-pennor och nya tröjor att köpa på Jontes (bra jobbatt Martin och Otte).

Som ordförande är det min uppgift att representera JF, att leda styrelsearbetet samt att lyssna till medlemmarna. Och jag är oerhört ödmjuk i min roll som härförare. Antonia gjorde ett klokt jobb varför vägen är såväl utstakad som upplyst och det torde inte ha undgått någon som läst dessa rader att det går riktigt bra för JF just nu. Därför vänder jag mig till alla er medlemmar med dessa avslutande rader; ask not what JF can do for you, ask what you can do for JF. Out of many, we are one.

Ordföranden

Adressen till våra
affärsjurister i
São Paulo?

Regeringsgatan 67
i Stockholm!

Linklaters

På Linklaters har vi en mycket enkel syn på det här med samarbete:
vi vill finnas där våra kunder finns.

Vi vill göra det enklare och effektivare att göra affärer – oavsett om
det handlar om outsourcing till Kina, finansiering i Luxemburg eller
förvärv i Ryssland.

Svenska och utländska företag väljer oss för vår erfarenhet av inter-
nationella transaktioner, för att vårt kontaktnät är större och för att
vi gör avstånden mindre.

Linklaters lämnar juridiska råd till många av världens ledande företag,
finansiella institutioner och organisationer i deras mest komplexa
transaktioner och affärer. Med kontor i alla stora affärs- och finanscentra
levererar vi en unik service till klienter över hela världen.

Linklaters Advokatbyrå
Regeringsgatan 67
Box 7833, SE-103 98 Stockholm
Tel. (46-8) 665 66 00. Fax. (46-8) 667 68 83

www.linklaters.com